

D a i l ė | M u z i k a | T e a t r a s | K i n a s | Š o k i s

2

Kompozitorės Dalios Kairaitytės jubiliejinis vakaras

3

Pokalbis su baletų šokėja Živile Baikštyte

8

Loretos Skripkutės-Gutauskienės medžiaginė tapyba

Dalykiškai ir įkvepiančiai papildyta istorija

10

Kęstučio Grigaliūno „Vaizdų archyvas, sąsiuvinis nr. 4, 1946“

12

Pietų Korėjos kino fenomenas

Rytis Saladžius, Nelė Savičenko, Adrija Čepaitė ir Arūnas Sakalauskas spektaklyje „Girti“

D. MATVEJEVO NUOTR.

Teatrinės pagirios

„Girti“ Lietuvos nacionaliniame dramos teatre

INGRIDA RAGELSKIENĖ

Vasario 2 d. iš Lietuvos nacionalinio dramos teatro (LNDT) išėjau kojomis nesiekdama žemės. Rekomenduoju tai patirti kiekvienam Lietuvos teatro žiūrovui – tereikia apsilankyti režisieriaus Ivano Vyrypajevio premjeriniame spektaklyje „Girti“. Jei teatre vertinate ne tik įkvepiančią pakylėjimo virš buitškumo pojūtį, aukščiausios prabos aktorinę meistrystę bei išgrynintas žmogaus ir Dievo santykių temas, „Girtuose“ dar galite pasimėgauti akimirka, kai jautiesi tampantis gyvos istorijos dalimi. Ganėtinais paradoksalu, kad globalių politinių, nacionalinės tapatybės, kolektyvinės traumos ir kaltės temų savo kūryboje sąmoningai vengiantis dramaturgas ir režisierius Vyrypajevas lietuviškąją premjerą faktiškai padėjo tašką pastaruosius mėnesius Nacionalinio laivelį

blaškiusioje vertybinio pobūdžio tragikomedijoje.

Neatšaukiami faktai – iš LNDT buvo paprašyta pasitraukti režisieriaus Oskaro Koršunovo ir dramaturgo Marius Ivakevičiaus. Ir štai prieš mūsų plačiai užmerktas akis valdžios skeptras keliauja iš sugrūbusių penkiasdešimtmečių rankų į kibias trisdešimtmečių rankas. Pamažu išsikvepiančių žodinių batalijų fone tampa aišku: iš visos šios kartų kaitos bei galios svertų išsibalansavimo istorijos teatre apčiuopiami liks tik keletas mentalinių stulpų – trys arba keturi pasitraukiančių arba patrauktų kūrybinių teatro vadovų inicijuoti spektakliai. Neaišku, žinoma, kiek ilgai... Simboliška, bet, deja, finaliniu šio parateatrinio veiksmo akordu tapo „Girtų“ premjera. Šiuo metu visiškai neaišku, į kurią pusę pakryps naujos LNDT meno vadovų trio formuojama repertuarinė teatro politika.

Gal šio teksto tikslas ir būtų išsiaiškinti – kuo svarbūs Vyrypajevio „Girti“ Lietuvos teatro kontekstams. Statistiškai vis labiau besitraukiančioje, menkstančioje rusų autorių kūrybos pagrindu sukurtų spektaklių lietuviškoje rinkoje lyderiauja du autoriai – Antonas Čechovas ir Ivanas Vyrypajevas. Ir tokia tendencija vyravo pastaruosius dešimt metų. Juk ir „Girtus“ Lietuvoje, Klaipėdoje, pirmą kartą dar 2014 m. pastatė režisierė Loreta Vaskova. Šį kartą apeidama Čechovo fenomeną, norėčiau bent jau pasiaiškinti, kodėl primygtinai nevartoju raidės „w“ rašydama dramaturgo pavardę. Nes visų pirma teatrinė Vyrypajevio pjesių interpretavimo tradicija Lietuvoje prasidėjo daug anksčiau, nei šis nuostabus menininkas pasitraukė į Lenkiją ir ten pradėjo formuoti savo naująją kūrybinę tapatybę. Lenkiškasis Vyrypajevio

NUKELTA Į 4 PSL.

Harmoningas kūrybos miškas

Kompozitorės Dalios Kairaitytės jubiliejinis kūrybos vakaras Kauno filharmonijoje

INGRIDA ALONDERĖ

Kompozitorės Dalios Kairaitytės gražios sukakties proga vasario 9 d. Kauno valstybinėje filharmonijoje susibūrė nemažas būrys muzikantų. Vakaro programoje skambėjusius kamerinius ir chorinius Kairaitytės kūrinius atliko Kauno valstybinis choras (meno vadovas ir vyr. dirigentas Robertas Šervenikas), Kauno styginių kvartetas, Kauno fortepijoninis trio, Ieva Goleckytė (sopranas), Giedrius Prunskus (baritonas) ir Motiejus Bazaras (fortepijonas).

Jubiliejinis koncertas retrospektyviai išskleidė daugelio metų kūrybos rezultatą ir paliudijo kamerinės instrumentinės bei chorinės muzikos svarbą autorės kūrybos plotmėje. Remiantis Lietuvos muzikos informacijos centro informacija, pirmieji Kairaitytės kūriniai pasirodė dar 1979 metais. Vis dėlto koncerto programai pasirinkti vėlyvesni opusai, kurti nuo 2000-ųjų pradžios („Žemaitijos vaizdeliai“, „Lapkritis“ ir kt.) iki šių dienų (kūrinių „Vasaris“, „Vakaro malda“ premjeros, „Pranašystė“ nauja redakcija), aiškiai bylojantys ilgus metus išlaikytą vientisą kūrybinį braižą. Melodijos žaismingumas, faktūros lengvumas, minkštas disonansų skambesys, artimas teksto ir muzikos ryšys bei subtilūs kontrastai – tik keli reikšmingi bruožai, kuriais galiau apibūdinti muzikos išpūdį, sudarytą koncerte.

Nuo tos akimirkos, kai vakaro herojė įžengė į salę, ją lydėjo švelnus dėmesys ir pagarbūs auditorijos žvilgsniai. Atrodė, kad patekau į gausų kompozitorės šeimos ir artimųjų būrį. Renginio vedėjas bei atlikėjas Giedrius Prunskus stengėsi kurti lengvą, žaismingą įvykių eigą, šalia kompozicijų istorinio ir emocinio konteksto vis įterpdamas vieną kitą linksmą istoriją. Buvo just, kad tokio pobūdžio bendravimas su publika patiko visiems.

Dalia Kairaitytė

Pirmoje dalyje skambėjo kameriniai ir vokaliniai kūriniai. Kaip kontrastas vedėjo kuriamam lengvam nerūpestingumui santūriai ir sukauptai suskambo fortepijono (Bazaras) ir soprano (Goleckytė) duetas, salę užliejo nuosaikios, net kiek niūrokos „Rugsėjo“ (Erikos Drungytės ž.) ir „Lapkričio“ (Violetos Palčinskaitės ž.) nuotaikos. Juntamas Goleckytės jaudulus atlikimui tarytum suteikė trapumo. Kiti du ciklo kūriniai „Gruodis“ ir „Vasaris“ (Vincas Mykolaičio-Putino ž.), prisijungus baritonui Prunskui, skambėjo įvairiau, kontrastingiau, atsirado daugiau spalvų. Klausantis visų keturių ciklo dalių pasijuto tobulai autorės apgalvoti komponavimo principai, muzikos kalbos ir žodžių bendrystė.

„Baltas žmogaus sapnas“ man tapo įsimintiniausiu vakaro kūriniu. Jį atliko Kauno styginių kvartetas – Karolina Beinartytė-Palekauskienė (I smuikas), Aistė Mikutyte (II smuikas), Eglė Lapinskė (altas), Saulius Bartulis (violončelė), – vienas svarbiausių Kauno klasikinės muzikos ansamblių. Klausantis šio, sakyčiau, šedevro, kilo asociacijos su Kairaityte itin svarbia gyvenimo puse. „Esu miško žmogus“, – yra sakiusi kompozitorė. Šie jos žodžiai skambėjo kaip sapno paralelė, kurioje buvo girdėti nenusakomai spalvingas miško alsavimas. Iki

pat koncerto pabaigos man kirbėjo mintis – kodėl tas miškas taip retai girdimas mūsų eteryje?

Po „Balto žmogaus sapno“, pavergusio mano dėmesį, nekantriai laukiau kito kūrinio. Kvartetas ir solistė Goleckytė, atlikdami „Vidi aquam“ (liturginis tekstas), pakylėtai audė muzikinius sluoksnius. Nors frazių kulminacijose solistė kartais išsiskirdavo iš komandos, vis dėlto dažniausiai atlikėjai „kalbėjosi“ kaip seni geri bičiuliai.

Pirmą koncerto dalį užbaigė Kauno fortepijoninis trio – Lina Krėpštaitė (fortepijonas), Indrė Andruškevičiūtė (smuikas), Asta Krištaponienė (violončelė), – aktyvus miesto ir regiono kultūrinio gyvenimo veikėjas. Pirmiausia trio atliko „Ricordare in memoriam Vidmantas Bartulis“. Trio profesionalumas ir gerai apgalvota kūrinio interpretacija – du kertiniai dėmenys, sukūrę įsimintiną muzikos dovaną auditorijai. Nuo pirmų taktų pasigirdo minkštas ir šiltas garas, nenutrūkstama eiga, besiliejanti it tirštas audinys, kuriame pinasi liūdesys ir vilties energija. Ir vėl kontrastai, tik šį kartą viskas sukosi apie nuolat banguojančias emocijas. Pirmos vakaro dalies pabaigoje apie raudoną vyną („Tik raudonas vynas“, Kairaitytės muzika ir žodžiai) su trio uždainavo Prunskus.

Antra dalis buvo skirta chorinei muzikai – kitai svarbiai Kairaitytės kūrybos pusei. „Kompozitoriui choras yra antras po simfoninio orkestro“, – sakė vakaro vedėjas. Klausantis chorinių kūrinių akivaizdu, kad muzikos ir teksto sanglaudai skiriamas didžiausias dėmesys, tekstas tiesiogiai veikia ritmiką, akcentus, metro kaitą, kūrinio formą ir, žinoma, frazuotę.

Kauno valstybinio choro vyrų grupė atliko „Seną dainą“ (Janinos Degutytės ž.), suskambusią tarsi priešingai pavadinimui – naujai ir gaiviai. Vis dėlto atlikimui pritrūko ansambliško, kurį pavyko pasiekti tik kūrinių pabaigoje. Po vyrų

Ieva Goleckytė ir Kauno styginių kvartetas

V. KAMINSKO NUOTRAUKOS

Kauno valstybinis choras, dirigentas Robertas Šervenikas

su jaučiama įtampa „įstojo“ moterų grupė, atlikusi dainą „Vakaras“ (Antano A. Jonyno ž.) iš ciklo „Akimirkos“. Žodį „įstojo“ pavartoju tyčia, mat choristės kiek nedrąsiai vaikščiojo scenoje, kol galiausiai susitarė, kaip stovės, o ir pirmos gaidos suskambo ne itin darniai. Matyt, pritrūko susitelkimo.

„Žemaitijos vaizdeliai“ (Sigito Gedos ž.) mišriam chorui kvietė pažinti dar kitus kompozitorės braižo rakursus. Išgirdau ne tik gyvumą, jaunos širdies džiugesį, bet ir savitą, įmantrų balsų judėjimą, nuoseklią muzikinę kalbą plėtotę, kai apgalvota kiekviena detalė. „Žemaitijos vaizdeliai“ tarsi patikrino choro profesionalumą ir darnų skambėjimą. Šiame kūrinyje išgirdau net ir tikrą simfoninį *forte*, kurio po pirmos dalies, atrodė, ir nebus. Vėliau buvo atlikta „Dedikacija“ (dedikuota visiems klausytojams) ir „In monte Oliveti“ mišriam chorui (liturginiais tekstais). Vienas sudėtingiausių vakaro kūrinių – „Voces

ex animo“ (liturginiu tekstu), kuriame pritrūko subtilesnio požiūrio į faktūrą. Balsų partijose daug disonansinių sąskambių, aiškiai girdima kiekviena sudėtinga linija, todėl dėmesys kiekvienai detalei buvo būtinas. Deja, šį kartą atrodė, kad ne kolektyvas susidorojo su nelengva užduotimi, o kūrinys susidorojo su kolektyvu. Paskutinis vakaro akordas – opuso mišriam chorui, „Vakaro malda“ (Bernardo Brazdžionio ž.) premjera. Kūrinys buvo atliktas jautriai ir suteikė galimybę Kauno chorui atsiskleisti lyriškesne gaida.

Atrodo, kad kūrybinis procesas Kairaitytei yra it malonus gyvenimo būdas, tiesiog buvimas savimi. Žinoma, kiekvienas darbas reikalauja daug jėgų, atsidavimo ir laiko. Tačiau tuomet, kai yra jautri širdis, yra ir visa ko pilnatvė. Šios kūrėjos muzika – tarsi jos mylimas miškas: jis ir didingas, ir paslaptinis, ir tylus. Kodėl ši kūryba, jau pasiekusi brandos viršūnę, scenose skamba taip retai?.. Bravo kūrėjai!

Kronika

Naujas ansamblio „Classic+“ muzikos albumas

Ištikimiausi gerbėjai ansamblio „Classic+“ muzikos albumą galėjo išgirsti pirmieji vasario 11 d. fortepijonų salone „Organum“. Šis ką tik išleistas muzikos albumas „Compos me“ yra naujausias bendras kūrybinis darbas, kuriame rado vietos originalūs talentingų lietuvių moterų kompozitorių – Godos Marijos Gužauskaitės, Beatos Juchnevič, Monikos Sokaitės, Rūtos Vitkauskaitės bei Viltės Žakevičiūtės – kūriniai, sukurti būtent ansamblui „Classic+“.

„Išgirdome daugybę nuostabių atsiliepimų po įvykusio koncerto. Kad pagydėme, kad pačios vos ant šluotų į dasaus neiškeliauvome, kad suteikėme įkvėpimo ir gerų emocijų“, – mintimis dalijasi ansamblis „Classic+“.

„Žavu tai, kad visos kompozitorės turi savitą kūrybos ir bendradarbiavimo būdą. Bet visais atvejais tarpusavyje derėjo kompozitorių kruopštumas ir jų paliekama laisvė atlikėjų interpretacijai, o tai šiam procesui suteikė visapusiško kūrybiškumo“, – sako akordeonininkė Agnė Dūkštaitė.

Rūta Vitkauskaitė priduria: „Aš kaip kompozitorė į muziką žiūriu labai rimtai. Manau, kad muzika nėra vien pramoginis

dalykas, ji – kur kas sudėtingesnis, įvairialypiškesnis reiškinys, kuris gali turėti didelės įtakos būties ir gyvenimo supratimui. Ji gali padėti išmokyti gyventi harmoningai su savimi ir aplinka, suprasti aplinkinį pasaulį ir savo paties vidų.“

Netradicinė ansamblio sudėtis suteikia galimybę eksperimentuoti, išnaudojant plačias instrumentų galimybes. Albumas brendo net dvejus metus. Pianistė Simona Zbarauskaitė džiaugiasi: „Manau, kad sukūrėme šaunų, įdomų, įvairiabriaunį albumą, kurio labai trūko šiuolaikinės akademinės muzikos pasaulyje.“

„Kam bent kartą teko įrašyti albumą, puikiai supras. Dabar labai laukiu saldžių vaisių – susitikimo su klausytojais albumo pristatymo

Albumo pristatymo akimirka

G. KAŠKELIO NUOTR.

koncertuose“, – sako operos solistė Julija Karaliūnaitė.

Albumas išleistas vinilinės plokštelės formatu Latvijoje, „Semikols

Record Pressing“. Jį taip pat galima išgirsti muzikos platformoje „Spotify“.

Sukurti paslaptį

Pokalbis su Živile Baikštyte

AGNĖ ZĖRINGYTĖ

Živilė Baikštytė – Lietuvos nacionalinio operos ir baleto teatro (LNOBT) vedančioji solistė, 2013 m. baigusi baleto šokėjos karjerą; nuo 2011-ųjų dirba trupės repetitore. 1991 m., po mokslų Vilniaus baleto mokykloje, prisijungė prie LNOBT trupės. Sukūrė daugybę pagrindinių vaidmenų klasikiniuose ir šiuolaikiniuose baleuose – Frančeską „Žydrajame Dunojuje“, Džuljetą „Romeo ir Džuljetoje“, Silfidę „Silfidėje“, Aurorą „Miegančiojoje gražuolėje“, Karmen „Carmen“, Boną Sforcą „Barboroje Radvilaitėje“ ir daugelį kitų. Su trupe gastoliavo Belgijoje, Ispanijoje, Didžiojoje Britanijoje, Vokietijoje ir kitose Europos šalyse. Kuria choreografines miniatiūras „Kūrybiniam impulsui“, o 2019 m. sukūrė vienaveiksmį baletą „Pradžioje nebuvo nieko“.

Ne kartą esate pasakojusi apie savo, kaip šokėjos, pradžią baleto mokykloje ir teatre, tačiau kaip kito jūsų požiūris į šokį?

Mano atėjimas į teatrą sutapo su nepriklausomybės pradžia, todėl išties nebuvo lengva. Iš vienos pusės, viskas keitėsi, iš kitos – daug kas liko taip pat. Pačioje pradžioje teatre ir trupėje tvyrojo ta pati tvarka, primenanti armijos hierarchiją. Teko labai greitai įsisavinti repertuarą. Toks procesas dažniausiai trunka nuo metų iki pusantrų, reikėjo sparčiai mokytis, o tuo metu tokių pagalbinių priemonių kaip vaizdo įrašai, kuriuos dabar pasitelkia šokėjai, nebuvo. Dažnai reikėdavo prašyti kitų artistų, kad parodytų ir pamokytų. Mokykloje turėdavau laiko pasiruošti, o teatre jo nebuvo. Pirmi pusantrų metų buvo siaubingai sunkūs, reikėjo išmokti visas tuo metu rodomų spektaklių kordebaletų partijas. Kartais nutikdavo taip, kad ryte sužinodavau naują šokio tekstą, o vakare jau reikėdavo jį atlikti scenoje, be galimybės papildomai pasižiūrėti ir pasimokyti.

Tik po kurio laiko pradėjau jausti save kaip artistę. Karjera prasidėjo nuo „Žydrojo Dunojaus“, kai gavau Frančeskos vaidmenį, kuris tuo metu buvo daug brandesnis už mane. Tačiau jaunatviškas maksimalizmas leido realizuoti tai, kas atrodė ne mano jėgoms. Kaip karjeros lūžį galėčiau įvardyti Niujorke vykusį konkursą, į kurį išvykau 1993 m., – tai buvo mano pirmas išvažiavimas iš Lietuvos. Vykome su partneriu Mindaugu Baužiu. Pasiruošimas buvo minimalus. Žinėjome, kaip atrodys mūsų kostiumai ir kad bus laisvas numeris – tai galėjo būti šiuolaikinis šokis arba klasikinio šokio variacija. Niujorke turėjome vieną mėnesį pasiruošti, per tą laiką dirbome su ten esančiais repetitoriais, o tikrąją programą taip

Živilė Baikštytė baleto „Pradžioje nebuvo nieko“ repeticijoje

M. ALEKSOS NUOTR.

pat sužinojome tik nuvykę. Mane ištiko šokas, visko buvo labai daug ir tiek daug pasikeitimų netilpo galvoje. Pats konkursas apvertė aukštyn kojomis visą mano pasaulėžiūrą. Pajutau, kad morališkai užaugau, po šios patirties tapau drąsesnė. Konkursas leido pamatuoti, kiek galiu fiziškai ir psichologiškai, kokios yra mano ribos. Nors ir sunku, bet buvo linksma. Grįžus viskas atrodė kitaip ir teatre pradėjau dirbti kaip vedančioji baleto solistė.

Ko reikia šokėjui, kad vaidmuo būtų įtikinamas?

Tai paslaptis. Kiekvienas artistas, kuris ją turi, paruošia įtikinamą vaidmenį, išskiriantį jį iš minios kitų. Vedančiajam solistui labai svarbu intelektas, o po to eina kiti elementai – muzikalumas, pojūtis ir t.t. Dažnai sakoma, kad reikia šokti širdimi, ir tam pritariu. Kai kurių dalykų kartais negalima išmokti. Pavyzdžiui, techniką lengviau ar sunkiau geba įsisavinti kiekvienas, tačiau jeigu scenoje jaučiasi širdis, tai paveikia žiūrovą. Vieniems ją atiduoti labai sunku, o kitiems tai padaryti pavyksta lengvai.

Nesusidūriau su sunkumais, kai reikėdavo įeiti į vaidmenį ir iš jo išeiti. Tik dabar suprantu, kokia tai dovana, nes anksčiau maniau, kad tai pavyksta visiems. Pasirodo, įsijautimas į vaidmenį kitus itin paveikia psichologiškai. Tačiau aš norėjau gyventi daugybę gyvenimų, man buvo smalsu išjausti visus įkūnytus veikėjus. Žinoma, būdavo

Mindaugas Baužys ir Živilė Baikštytė baleto „Romeo ir Džuljeta“

M RAŠKOVSKIO NUOTR.

akimirklų, kai rodėsi, kad viduje tokia tuštuma, jog scenoje nieko nebus, tačiau žengus pirmus žingsnius viskas persimainydavo. Scena buvo mano gyvenimas, niekada jos nebijojau. Scenoje jaučiausi tikriau nei kasdienybėje.

Ką jums duodavo spektaklis, kai buvote kordebaletų šokėja, vedančioji solistė, ir dabar, kai esate repetitorė?

Kordebaletas išmokė lygiuoti, skaičiuoti, pajauti galimybių amplitudę. Stovint vienoje linijoje reikėdavo jausti ir stebėti pirmąją eilę. Išmokau dirbti komandoje ir bendrauti. Būdama solistė supratau, kaip svarbu neužsidaryti savo soliniame burbulė, nes per spektaklį reikia išlikti drauge su visais. Scenoje vyksta gyvenimas, o judesiai – mūsų kalba. Kaip repetitorė išmokau stebėti, suprasti, aiškintis ir analizuoti. Baletas yra matematika, kurią reikia suvokti, pajusti ir integruoti.

O kada balete baigiasi matematika ir prasideda jausmas?

Vienu metu daryti viską yra labai sudėtinga: reikia skaičiuoti, laikyti dėmesį, jausti muziką ir atlikti vaidmenį. Laikui bėgant kūnas suprantą, ką daryti, artistas jau žino, ką ir kaip atliks, o tada į pagrindinį planą įsėina muzika, vaidmuo ir paties stebuklo kūrimas. Be pamato – tos tematikos – viso to atlikti nepavyktų.

Nuo 2011 m. esate LNOBT baleto trupės repetitorė. Koks tai darbas?

Repetitoriai teatre nėra mokytojai. Nėra taip, kad vaidmenį į žmogų galima būtų „sukišti“. Kaip repetitorius, gali atverti duris, tačiau pro jas šokėjas įžengs pats. Repetitorius yra asmuo, lydintis artistą iki scenos. Pasitelkdamis sukaupias žinias ir patirtį mes padedame sukurti vaidmenį, bet labiau esame stebėtojai iš šono, duodantys pasiūlymų, kaip ką išreikšti ir atlikti. Tačiau jokiais būdais nelipdome kito savęs. Kiekvienas šokėjas yra kitas žmogus, su kita istorija, ir svarbu atrasti, kaip jam, būnant savimi, apsivilkti vaidmens kailį.

Repetitoriaus darbas gana rutiniškas. Reikia mokėti laukti, švelniai verst, mokyt, turėti labai daug kantrybės. Bet artistas viską privalo daryti pats – repetitorius tik padeda šokėjui verst save dirbti. Visą laiką reikia įtemptai stebėti, pamatyti net pačias menkiausias klaidas, nes kažką praleidus šokėjas gali patirti traumą. Artistai susiduria su didžiule psichologine apkrova, dėl didelio fizinio krūvio ir nuovargio, kai kažkas nepavyksta, kyla pyktis ant savęs, ant aplinkos, ir repetitoriui reikia palaikyti tą žmogų emociškai. Atvirai sakant, nežinau, kas kurį pasirinko: aš repetitoriaus darbą ar jis mane, – į jį mane tiesiog nunešė gyvenimas.

Koks yra šokėjo ir repetitoriaus santykis?

Mokausi atsiriboti – to reikia. Svarbu žiūrėti į viską iš šono, nes prisirišti labai lengva, kai tiek daug laiko praleidžiamė kartu. Žinoma, tai tampa gražia draugyste, nes juk ir mokykloje tarp mokytojų ir mokinių užsimezga santykis. Bet svarbu per daug neprisirišti, kad tai netaptų tavo gyvenimu. Gyvenimas visada kinta, šokėjai ir trupė taip pat – vieni atvyksta, kiti išvažiuoja, ir tai normalu.

Kaip kito šokėjų kartos nuo tada, kai pradėjote dirbti repetitore?

Visada atsiranda kažkas naujo. Šokio pasaulyje dažnai atrodo, kad jau pasiekta riba, bet vis dar galima pasižiūrėti kitu kampu. Vyksta nuolatinis mokymosi procesas, pats repetitorius mokosi iš artisto, iš naujos sudarytos programos, ieško naujos emocijos. Dabar šokėjus supa didžiulis informacijos kiekis, kaip ką galima daryti ir atlikti, tačiau joje lengva pasimesti. Dažnai jos paprasčiausiai per daug. Pati stengiuosi atsirinkti, kas veikia, kas jau yra patikrinta, ir vis atrandu kažką naujo. Augančių artistų ribos plečiasi ir jie gali padaryti vis daugiau.

Kartos pradėjo itin keistis, kai į trupę ėmė atvažiuoti vis daugiau šokėjų iš skirtingų užsienio mokyklų. Ėmė rasti ir kitas charakteris, ir

Živilė Baikštytė baleto „Acid City“

M RAŠKOVSKIO NUOTR.

kitas pojūtis, ir kita technika. Sunkiausia užduotimi tampa trupės suvienodinimas, nes dėl skirtingos prieigos prie pagrindų labai pasimato skirtumai. Užtrunka bent metus ar pusantrų, kol trupę pavyksta suvienodinti.

Ne kartą kūrėte „Kūrybiniam impulsui“ – pernai jūsų choreografinė miniatiūra „Pomeriggio“ sugrįžo į sceną jubiliejiname koncerte. Kaip gimsta idėjos ir kas skatina kurti choreografiją?

Nuolat dirbant sunku rasti laiko kūrybai, bet kai išplėšiu jai laiko, tai tampa būdu išgyventi. Neturiu laimės to daryti dažnai, nes tam reikia laisvo laiko. O jeigu jo nėra, idėjų gali būti prikimšta pilna galva, bet paprasčiausiai nieko neišeis. Kūrybą skiria dideli tarpai ir tai daryti tampa itin sunku.

Jūsų sukurtas vienaveiksmis baletas „Pradžioje nebuvo nieko“ paremtas lietuvių mitologija. Kodėl norėjosi sukurti tokį spektaklį?

Spektakliu „Pradžioje nebuvo nieko“ susikūriau savo pasaulį. Tai buvo mano pabėgimas nuo tikrovės. Noriu, kad mano kūryba būtų jauki ir graži, nes viso kito ir taip labai daug. Norisi sukurti savo paslaptį. Nenoriu pamesti šviesos, ir kam to reikia, tas atranda ryšį su šiuo spektakliu. Mane domina lietuvių mitologijos šaknys, kaip visas gyvenimas vyksta spirale ir egzistuoja visa ko priežastis. Tikiu visatos dėsniais ir prasme. Man asmeniškai prie širdies pagoniškas mąstymas, o jis atėjo iš vaikystės.

Ko trūksta dabartiniame baleto?

Laiko ir ramybės, o viso kito tiek daug, kad kartais ir per daug. Dažnai trūksta laiko susikaupti, įsijauti, pasiruošti, nes viskas eina tokiu greitu tempu, kad, regis, galva gali sprogti.

Ką jums reikia judesys?

Judesys yra mano kalba. Daugiau suprantu iš žmogaus judėjimo, nes esu įpratusi stebėti. Visur egzistuoja personažai – jie juda, nors jiems nereikia savęs pateikti, viskas pasimato per judesį: kokia nuotaika, emocija. Judesys man pasako daugiau nei žodžiai.

Dėkoju už pokalbį.

Reabilituoti kūno svarbą

Juozo Miltinio dramos teatro spektaklio „Kūnai“ gastrolės Vilniuje

Greta Vilnelė

Gyvename pasaulyje, iškeliančiame intelektą kaip didelę vertybę. Norint susikurti svajonių karjerą dažnai tenka aukoti fizinio aktyvumo, visavertės mitybos ir kokybiško miego valandas. Šokio spektaklyje „Kūnai“ Panevėžio Juozo Miltinio dramos teatro trupė su choreografais Mariumi Pinigiu ir Adrianu Carlo Bibiano priešakyje stengiasi reabilituoti mąstymą apie fizinį kūną kaip apie prigimtinę žmogaus visumos dalį, kurią šiuolaikinė visuomenė neretai sumenkina iki gyvuliškų instinktų ir bazinių išgyvenimo funkcijų.

Scenoje matome asketišką Arvydo Gudo sukurtą scenografiją: baltas grindis, galinę sieną ir šonuose – tris eiles statmenų pertvarų, funkcionuojančių kaip kulisai. Balta spalva suteikia erdvumo ir amžinybės pojūtį – scena tampa naujo santykio su savimi paieškų šventykla. Joje pasirodo ne profesionalūs šokėjai, bet Juozo Miltinio dramos teatro trupės aktoriai – skirtingų kartų, kūno sudėjimo, fizinio pasirengimo, energijos ir likimo žmonės. Po vieną į sceną vangiai renkasi artistai. Atsukę žiūrovams nugarą, eina nuo vieno scenos krašto iki kito ir atgal. Kiekvienu pakartotiniu ėjimu greitinamas tempas, kol galiausiai „išmokstama“ pasipriešinti skubėjimui ir elegantiškai svirti kulisų link. Tai pauzės, virstančios susimąstymu, metafora.

Spektaklyje „Kūnai“ kuriamas nepriekaištingas sceninis ritmas. Judesiai plaukia vienas paskui kitą, šokėjai tarsi susiliedami vienas su kitu susipina nesudėtingose kompozicijose. Be jokių trukdžių skriejantis spektaklis užliūliuoja sakralia ramybe kaip Renesanso paveikslai ar Mikalojaus Konstantino Čiurlionio muzika. Retkarčiais net sunku patikėti, kad šoka aktoriai, o ne profesionalūs šokėjai.

Pasirinkimas statyti šokio spektaklį su aktoriais atveria galimybę teatrališkumui, paremtam judesiais, kurie atskleidžia daugiametę sceninę patirtį ir įgimtą charizmą. Pinigio ir Bibiano kuriama choreografija – nesudėtinga, sudaryta iš beveik kiekvienam geresnį fizinį pasirengimą turinčiam žiūrovui įmanomų atlikti judesių, todėl artimesnė kasdienybei. Stovėdami eilėje aktoriai atsigręžia į publiką, tarsi bylodami: „Jei galime mes, galite ir jūs.“ Galite atkurti prarastą santykį su fizine būtimi, atrasti šiame procese būdą išlaisvinti iš negandų, paleisti nerimą ir pabūti su savimi.

Spektaklio dramaturgija konstruojama iš choreografinių etiudų, kuriuose fiziškumas išgryninamas arba užgožiamas. Kitaip tariant, bandoma išvesti išorinių ir vidinių kūnui įtaką darančių veiksnių formulę. Lyriška scenelė, kurioje matome du į porą sustojusius šokėjus, poetiškai linguojančius šekspyrišką sonetą, išryškina kūniškumo svarbą meilėje. Pabrėžiama, kad kūnus glaudžiai būti skatina

A. Gudo nuotr.

Scena iš šokio spektaklio „Kūnai“

ne vien seksualinis potraukis, bet ir švelnumas, dėmesingumas. Ki-toje masinėje scenoje gretinamos dvi skirtingos jausenos: šokėjams nervingai purtantis įkūnijama ribinė situacija, o įtampai atslūgus grėsmingai sustingstama šoko būsenoje. Abiem atvejais vaizduojamas emocinių patirčių atspindys kūno kalboje.

Spektaklio pradžią ir pabaigą sieja pusnuogio kūno motyvas, paliečiantis gimimo ir mirties temas. Kūrinyje regime išsivadavimą iš gyvenime kūną supančiojančių įvykių ir jausmų. Kūnas įveiksminamas dinamiška jėga, kol pasiekiami riba, priverčianti sugrįžti prie amžino dėmens, slypinčio laikinoje audinių, raumenų ir odos kapsulėje, – sielos.

Šokio spektaklis „Kūnai“ žavi ne rafinuota choreografinė išraiška, bet sklandžios kompozicijos ir eksperimentinio atlikėjų pasirinkimo deriniu. Kartais nesudėtingi judesiai gali emocijas įkūnyti geriau nei ekstravagantiškas conceptualumas. Tai paprastas, nuoširdus, tačiau, be abejonės, ne prastas spektaklis.

Teatrinės pagirios

ATKELTA IŠ 1 PSL.

kūrybos kontekstas mums faktiškai nežinomas. LNDT visuomenei ir nesistengė pateikti „perteklinės“ informacijos, juk iš esmės žiūrovas perka bilietus į šiuolaikinės dramaturgijos megažvaigždės pastatymą, o egzotiškos raidės „w“ atsiradimas menininko pavardėje faktiškai tik padeda išvengti didžiosios mentalinės kolizijos grėsmės. Kaip pateisinti 2012 m. Rusijos teatrinį lauką išsprogdinusios pjesės atsiradimą pagrindinės mūsų šalies nacionalinės scenos Naujojoje salėje? Ogi akcentuojant, kad nuo pradinės sprogimo lokacijos „Girtų“ smūgio banga persirito per vienos šalies sienas ir labai smarkiai surezonavo Europos teatre.

Plačiai Vyrypajevui glėbį atvėręs teatro pasaulis deklaravo norintis pagaliau nuo scenos su žiūrovu pasikalbėti apie žmogaus laisvės ribas,

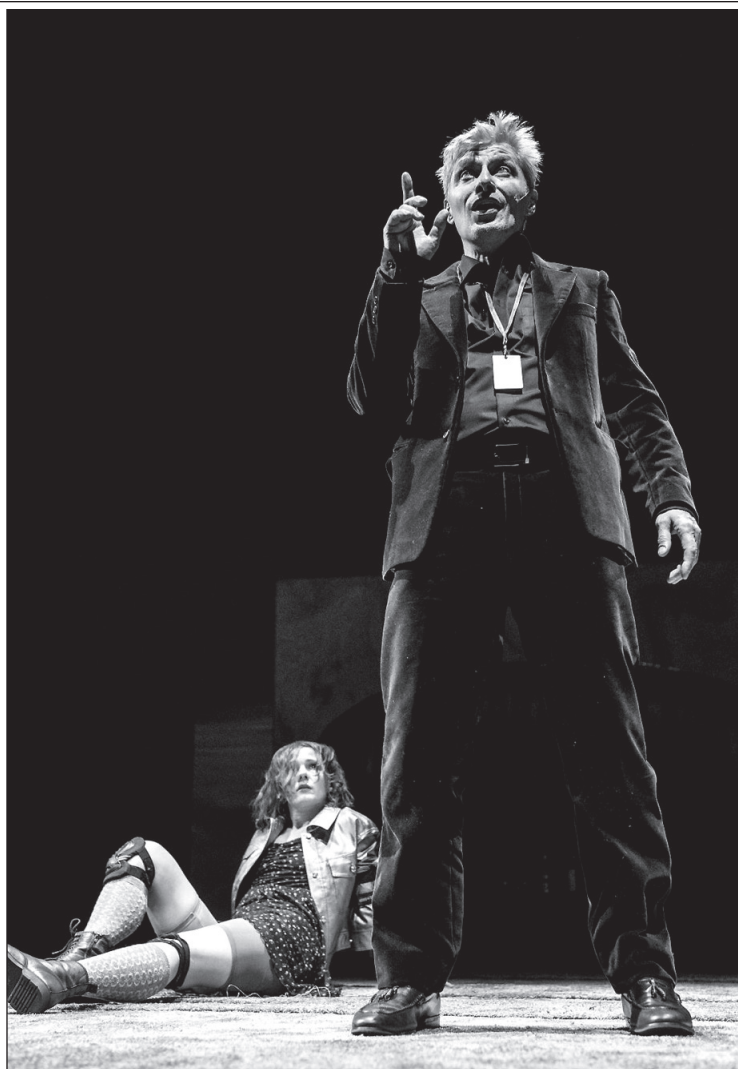
apie aukos ir atpirkimo prasmę, galiausiai apie nūdienoje vieną sudėtingiausių žmogaus santykį su sakralumu, tikėjimu, viltimi. Be to, rinkdamasis Vyrypajevą dramaturgiją šiuolaikinis teatras deklaruoja naujo kūrybinio metodo, naujo teatrinio mąstymo ir naujos teatrinės logikos poreikį. Vienas įdomiausių iššūkių susiduriant su šio dramaturgo kūryba kyla aktoriams – kaip suvaidinti amžininkus, žmones, išgraibytus iš šiuolaikinio miesto minios, jų nevaidinant, o būtent leidžiant per savo aktorinę esybę išsitransliuoti svetimai istorijai, leidžiant žiūrovui priimti ir suvokti ją kaip savą.

Vyrypajevą stiprybė – puikus teatrinės, literatūrinės, galiausiai kultūrinės tradicijos išmanymas ir meistriškas šios šimtametės tradicijos transformavimas į radikaliai

šiuolaikišką formą. Juk svarbiausia, kad šioje formoje išsaugoma sakrali esmė – jautrumas, atjauta žmogui. Gal idealus empatijos pojūtis leidžia menininkui sukurti autentišką ryšį tarp scenos ir publikos, o būtent per ryšį, apykaitą tarp žiūrovų ir aktorių ir gimsta unikalūs Vyrypajevą teatras? Leidžiantis kiekvienam sėdinčiam salėje atsigręžti į save, į savo išgyvenamą unikalų būties skausmą. O kiek kūrėjo žvilgsnyje bus išblaivinančios ironijos, paradokso, atlaidumo, priklausys tik nuo žiūrovo spektaklyje išgyvento girtumo, apsvaigimo teatru ir gyvenimu laipsnio.

Miglė Polikevičiūtė ir Dainius Gavenonis spektaklyje „Girti“

D. Matvejevo nuotr.

Šokio svaigulys

Šokio teatro „Aura“ spektaklio „Ištrintos durys“ gastrolės Vilniuje

LAURA ŠIMKUTĖ

Gasparo Noé filmo „Ekstazė“ („Climax“, 2018) pradžioje yra ilga vienu kadru nufilmuota scena, kurioje atiduodama didelė duoklė šokiui ir jo keliama svaiguliui – šokėjų vakarėlis prasideda tarsi netyčia sukuriant visą choreografinį numerį. Toliau žiūrint filmą ta scena ima atrodyti it perspėjimas, pranašaujantis vėlesnę baigtį: kol svaigina tik kūnas ir jo laisvė, tol viskas gerai, tačiau kai įsiterpia kiti elementai – gero nelauk. „Ekstazė“ norisi prisiminti ne veltui: net jei šis filmas ir nėra vienas iš Kauno šokio teatro „Aura“ spektaklio „Ištrintos durys“ (2022) įkvėpimo šaltinių, bent jau pagal nuotaiką tai tikrai artimi kūriniai. Ir iš dalies abu bando pataikyti į tą pačią tematiką, tik spausdami skirtingus mygtukus.

Birutės Letukaitės sukurta spektaklio „Ištrintos durys“ choreografija auga po truputį – neišmetamos visos kortos iš karto ir nepradedama atakuoti informacijos srautu. Visi šokėjai, išskyrus vieną su kauke, funkcionuoja kaip viena sistema ir veikia paties geriausio laikrodžio tikslumu. O sinchronas yra tikrai svarbus elementas – jis ir apie pasikartojimus gyvenime, ir apie įstrigimus savo cikleose, ir apie rutiną, ir apie išmoktus socialinius ir ne tik

scenarijus. Tiksliai, pagal ritmą su kitu, pagal planą.

Dažnai atsikartojantis raudonos šviesos motyvas (šviesų dizainas Matthew Dane'o Livingstono ir Monikos Šerstabojevaitės) tarsi ir prašo prabilti apie geismą, troškimą, kurio čia irgi netrūksta. Ir kūniškumą, kurio tikrai apstu. Šokėjai savo kūnais sugeba įžiebtį tokią atmosferą, kuriai tvyrant šie tampa pasigėrėjimo objektais, skleidžiančiais ir švelnumą, ir užtikrintumą, ir seksualumą, ir net gaivališkumą. Menkai drabužiais pridengti kūnai ima atrodyti tarsi nulietos skulptūros, bet judančios ypač grakščiai.

Vis dėlto tas geismas turi būtent kūniškumo, būtent išorinio geidulio matmenį – žiūrovo žvilgsnis ir vedamas taip, kad užčiuoptų paviršinį susižavėjimo momentą. Karštį, tvyrantį naktinių klubų šokių aikštelėse, kuriose energiją kuria susirinkusieji, žinantys, kad atkreipti dėmesį pirmiausia pavyks tik savo kūnu ir kad tik atitinkamas jo pateikimas padės namo negrįžti vienam. O po to neišvengiama vidinė tuštuma. Į šį momentą ir bando taikyti „Ištrintos durys“ – kai iš visų potencialių jausmų pagrindinę vietą leidžiama užimti tik geiduliui ir po jo einančiam svaiguliui, tačiau giliau kapstyti ir į kito (o dažnai ir savo) sielos užkaborius lįsti nesinori. Viskas – greitam vartojimui

Scena iš šokio spektaklio „Ištrintos durys“

KAUNO ŠOKIO TEATRO „AURA“ (FOTOGRAFAS „MIŠKO MOTĖ“) NUOTR.

ir trumpalaikiam išlipimui iš savo paties proto duobės.

„Ištrintose duryse“ matyti bėgimo ir slėpimosi nuo savęs paveikslas. Nuolatiniai bandymai svaigintis – ar pačiu šoku, ar ir kitais dalykais, į kuriuos kartais bandoma apeliuoti, – iš baimės nerti į gelmę, baimės jausti ir pasitikėti kitu. Kaip patys kūrėjai ir sako, nuolatos slepiamasi už avatarų – už kažko, kas apsaugo nuo galimybės, kad kažkas

susipažins su tavimi tokiu, koks iš tiesų esi. Vienintelė šokėja su kauke bei viską dengiančiu kostiumu ir veikia tarytum nuolatinis priminimas, kad tai, ką matome, – tik fasadas, tik priedanga, įvaizdis. Karštyje vis tiek karaliauja šaltis, kad ir kaip norėtusi tikėti, jog karštis turi galios kažką ištirpdyti.

Šokio spektaklis „Ištrintos durys“ baigiasi vis gilėjančiu pulsavimu – šokėjų kūnų, elektroninės muzikos, šviesų, tarsi tempiančių

į transą, liepiančių pasiduoti ir nesipriešinti svaiguliui. Tai ir vėl sugrąžina prie Noé „Ekstazės“, kurioje pulsavimo efektas išgaunamas žaidžiant judančiu vaizdu ir garso architektūra, kai atrodo, kad nuo tam tikro taško muzika ima persekioti. Savo efektingumu spektaklio pabaiga apsvaigina pačia geriausia prasme ir primena, kad visi kiti būdai sąmonei temdyti nėra reikalingi ir užtenka tik paties kūno.

Premjeros

„Tėtis“ Vilniaus senajame teatre

Vasario 24, 25 d. Vilniaus senajame teatre įvyks režisieriaus Jono Vaitkaus spektaklio „Tėtis“ pagal prancūzų dramaturgo Florianio Zellerio pjesę „Tėvas“ (pranc. „Le Père“) premjera. Pjesė – sąmonės deformacijos, jos nykimo, laipsniško atminties netekimo, o kartu ir šeimos, artimųjų, ryšio su išoriniu pasauliu praradimo liudijimas. Iš pagrindinio pjesės herojaus tėvo André (vaidina Vytautas Anužis) gyvenimo pamažu traukiasi kasdienybė, detalės, erdvės suvokimas, jis virsta augalu, „daržove“... Pateikiame režisieriaus ir Gyčio Norvilo pokalbio ištraukas.

Kodėl Zellerio „Tėvas“? Senatvė, Alzheimeris, atminties atrofija, daržovėjimas... Senatvė žmogų nori nenori paverčia tam tikra prasme atstumtuoju, bet kartu gražina į vaikystę, į smėlio dėžę, iš kurios kadai išlipta... Koks apskritai jūsų santykis su senatve, o ir savimi – senstančiu, kas lėmė jūsų režisūrinį pasirinkimą?

Kiekvienam žmogui tenka su tuo susidurti, tai neišvengiama. Ir su savimi – senstančiu. Gerai, kai senatvė sąmoninga, suvokiant, kad kūnas silpsta ir vieno ar kito dalyko

Juliana Volodko ir Vytautas Anužis spektaklio „Tėtis“ repeticijoje

nebegali, matai save iš šalies, tuomet ji kitokia. Labai svarbu, kaip žmogus tą negalėjimo barjerą peršoka. Apie senatvę priverčia galvot pats gyvenimas – aplink iš gyvenimo išeina žmonės, tai vyksta labai organiškai. Tai veikia baimingai, o kad tą baimę įveiktum, griebiesi apie tai svarstyti.

Pjesėje paliesta ir kūrybos idėja, parodanti visai kitą pasaulį, netgi alzheimeristui. Priartina prie dalykų, kurie buvo praleisti, ignoruojami, apie kuriuos svajojo, netgi nesąmoningai. Pjesėje yra aiški siužetinė linija: pagrindinio herojaus katastrofoje žuvusi dukra – laisva tapytoja. Ši mergaitė vis išoka į jo gyvenimą. Gal net kaip savotiškas priekaištas, kaip idealaus bendravimo pavyzdys. Čia svarbūs tėvo ir dukros santykiai.

Esama žmonių, kurie nėra leidę sau net pagalvoti, jog gali tapyti, klausytis muzikos, poezijos, apskritai į savo gyvenimą ir į darbinę veiklą žiūrėti kaip į kūrybą. Pjesės atveju, jei neištiktų šis senatvinis užtemimas, šviesioji pusė niekada ir nebūtų atsivėrusi. Tai tik įrodo, kad bet koks žmogus turi pačios gamtos įdiegtą grožio pojūtį ir poreikį bet kokiam darbui suteikti žaidybinių kūrybiškumo atspalvį. Pabrėžiu – bet kokiam. Šis poreikis ir įprasmina senatvę, netgi ligą.

Greta senatvės jus visgi labiau mąsina universalijos, žmogaus prigimtis, jame slypintys demonai, gyvulys, žvėris, kuris žmogaus sąmonei bei kūnui senstant pradeda imti viršų, bent didelė tikimybė... Ar klystu?

Jonas Vaitkus spektaklio „Tėtis“ repeticijoje

A. SVOROBOVIČIAUS NUOTRAUKOS

Pjesėje aktuali ir ši tema: kaip žmogus užmezgamas, su kuo jis susiduria. O jame yra visi instinktai, ir tas laukinis – žmogėdriškumas, žvėriškumas. Svarbus sąmonėjimo procesas, anot Vydūno, žmogiškėjimo kelionė. Kai žmogus pradeda susivokti, gali save kiek suvaldyti, tramdyti. Nugalėti tą žvėrį vis dėlto yra prasmė – esi socialus, turi šeimą, vaikų. Didelė atsakomybė tenka augantį žmogelį supantiesiems. Asmeniškai aš aiškiai juntų, kad mažai buvau su savo vaikais, pernelyg pasitikėjau mokykla, gatve, kiemu... Negerai, reikėtų parodyti kryptį, ryšys tarp motinos, tėvo, vaikų, seserų, brolių, senelių, netgi gimininių turėtų būti glaudesnis.

Kuo toliau, tuo labiau vertiname ne žmogaus vertikalumą, nebandome prisikasti iki tų prigimtinių

dalykų, o neriname į putų pasaulį – malonumus, kad būtų galima pasijuokti, jokių išpareigojimų, siekis gyventi, tiesiog gyventi... Jei esi atviras, padarytas klaidas vis tiek apmąstai. O jei tą darai piktybiškai, logiškai – tada jau nusikaltimas. Žmogus auga tik klysdamas, save analizuodamas: per saviplaką, savikritiką, nuolatinį darbą su savimi. Jei to nebijai, tada galima judėti. Gyvenimas nėra ir nebus tik gražus, tai iliuzija. O jei paneigi prigimtį, tą atavistiną gyvulį, užsimerki – jo nematai?... Tas gyvulys, kita vertus, yra tam tikra varomoji mašina, bet dėl jo patiri ir daugiausiai gėdos, išgyvenimų, savigrauzos.

PAGAL VILNIAUS SENOJO TEATRO INF.

Ko norime paklausti klasikų?

Pokalbis su altininke Ūla Ulijona Žebriūnaite

JUSTINA PALTANAVIČIŪTĖ

Lietuvos nacionalinės filharmonijos rengiamą koncertų ciklą „XXI a. laiškai klasikams“ vasario 19-ąją pradės Franzo Schuberto Styginių kvintetas C-dur, D 956, ir Antonino Dvořáko Styginių sekstetas A-dur, op. 48, B. 80. Romantizmo epochos kamerinės muzikos klasiką filharmonijos Didžiojoje salėje grieš Valstybinis Vilniaus kvartetas, prie ansamblio prisijungs violončelininkas iš Ukrainos Oleksiy Shadrinas ir Italijoje gyvenanti lietuvių altininė Ūla Ulijona Žebriūnaitė. Apie tai, ko norėtume paklausti klasikų, kuo įdomi romantinė muzika, kas bendro tarp mezgimo ir muzikos, susėdome pasikalbėti su prestižinio Italijos radijo ir televizijos (RAI) orkestro altų grupės koncertmeisterė, Turino G. Verdi konservatorijos ir Fosano V. Baravalle's muzikos instituto pedagoge Ūla Ulijona Žebriūnaite.

Koncertas vadinasi „XXI a. laiškai klasikams“. Ką mes, XXI a. žmonės, galime ir norime pasakyti klasikams?

Šiuo metu aplinkui daug chaoso, tad kartais jaučiamės tarsi pakibę ant šakos ir žiūrėdami į prarają nežinome, už ko kabintis. Šiuos laiškus klasikams interpretuočiau kaip klausimus, kurie galėtų skambėti taip: gerbiamieji klasikai, kaip mums grįžti į vidinę harmoniją, atrasti dvasinę pusiausvyrą? Šiuolaikiniam žmogui visomis prasmėmis trūksta darnos, būdingos klasiikiniams kanonams, arba, kaip mes, styginininkai, mėgstame sakyti, – susistygavimo. Natūralu, kad kartkartėmis norisi grįžti į pradinę stotelę – į klasiką, kuri mums, muzikantams, primena svarbiausius interpretacijos švaros kanonus. Žodį „švara“ labai mėgo mano tėtis, muzikoje jį siečiau su harmonija, muzikine forma, logiška artikuliacija, elegancija, taisyklėmis, kurių chaotiškas pasaulis labai stokoja, ir, žinoma, skonio ugdymu. Šiais muzikiniiais laiškais klasikams norisi grįžti prie pagrindų, arčiau prigimties ir esmės.

Koncertas kviečia pasimėgauti „emocinga, dramatiška, kupina audrų ir atoslūgių muzika“. Viena vertus, taip įvardijama romantizmo kvintesencija, kita vertus, tokie epitetai kiek stereotipizuoja romantinės muzikos suvokimą. Kaip manote, ar emocijos muzikoje nėra pervertinamos?

Į klasiikinės muzikos renginių kvietimus, kuriuose pabrėžiamos stiprios emocijos, reaguojau gana įtariai. Intensyvūs išgyvenimai vilioja, nes esame pripratę prie triukšmo, bijome ramių pojūčių – tylos, meditacijos, susikaupimo. Pastebiu, kad

Ūla Ulijona Žebriūnaitė

publikos akį tokie kvietimai traukia, tačiau kartais perdėtai tikimasi fejerverkų, specialiųjų efektų. Vis dėlto dabar, galvodama apie artėjantį koncertą Lietuvos nacionalinėje filharmonijoje, sakau „taip“ emocijoms, ašaroms, džiaugsmui ir kitiems jausmams, kuriuos man sukelia koncerte skambėsianti muzika. Ir sakau „ne“ mobiliesiems telefonams, virtualioms emocijoms ir kitiems dirbtiniams dalykams. Muzika atspindi normalų žmogaus gyvenimą, kuris yra kupinas emocijų.

Koncerte skambės Franzo Schuberto Styginių kvintetas C-dur ir Antonino Dvořáko Styginių sekstetas A-dur. Kuo įdomūs ir kuo susiję šie kūriniai?

Koncerto programa parinkta labai įdomiai. Abu kūriniai yra tipiški romantizmo muzikos pavyzdžiai. Dvořáko sekstetas pasaulį išvydo jaunystėje, kai Dvořákui visas gyvenimas dar buvo priešakyje. Schubertas kvintetą sukūrė likus dviem mėnesiams iki mirties, tad kompozitorių brandos prasme abu kūriniai labai skirtingi. Šio koncerto programa prasidės Schubertu ir baigsis Dvořáku, tokia idėja perteikia gyvenimo ir vilties triumfą.

Kokią muziką mielčiausiai atliekate?

Nesu prisirišusi prie vieno stiliaus ar vieno kompozitoriaus, labai pavydžiu tiems, kurie jau yra išsirinę tą vieną numylėtąjį. Aš vis dar ieškau, man atrodo, kad kiekviename žanre yra kažkas ypatingo ir įdomaus. Neseniai su orkestru grojome Piazzollą. Nors Piazzolla šiandien pasaulyje skamba labai dažnai, kiekvieną kartą tuose pačiuose jo kūrinuose randu kažką naujo, nors, tiesą sakant, buvo laikotarpis, kai Piazzollos klausytis tiesiog nebegalėjau – daug jo muzikos grojome su „Kremerata Baltica“, ji buvo visur! Dabar imu suprasti, kad muzikos kūrinio skambesys priklauso nuo interpretacijos.

Visi altininkai pradeda nuo smuiko. Kodėl nusprendėte, kad nebūsime smuikininkė?

Nes supratau, kad charakteriu nesu gryna smuikininkė. Svarbu, ar žmogus jaučiasi esantis smuikininkas, ar labiau altininkas, violončelininkas, kontrabosininkas. Groti smuiku man sekėsi gerai, tačiau vieną dieną suvokiau, kad turiu balsą, kurį tikriausiai paveldėjau iš mamos, ir tai yra mecosopranas. Labai svarbu, ar balso tembras sutampa su instrumentu, kuriuo groji. Altas prie manęs prilipo kaip lapas, tad palikau smuiką ir išėjau į alto pasaulį, o čia atradau visai kitą planetą – kitus žmones, kitą repertuarą. Savo sprendimo niekada nesigailėjau, nors man kartais smalsu vėl pabandyti griežti smuiku Paganini ir kitus techniškai sudėtingus smuiko repertuaro kūrinius. Galiu pacituoti profesorių Donatą Katkų, kuris labai išradingai styginius instrumentus palygino su saulėlydžio spalvų kaita: smuikas – tai saulė, šviesa. Altas – ta mistinė vyno spalva, trunkanti vos kelias sekundes, po kurios įsivyrąja tamsa. Šis raudonumo atspalvis visoje skalėje yra pats įdomiausias.

Užsiminėte apie savo balsą. Ar jūs dainuojate?

Mama vis bara, kad nesusiorga-nizuoju profesionalių dainavimo pamokų. Nėra tam laiko, bet vis atsiranda progų padainuoti kokią ariją juokaujant ar iš poreikio, per repeticijas. Kartą susirgo solistas, su kuriuo turėjome repetuoti Eugenijaus Onegino ariją, tad iš savo altininkės vietos padainavau aš, kad repeticija nenueitų veltui. Kai mama manęs laukėsi, važiavo į Prahą dainuoti Čaikovskio operoje „Eugenijus Oneginas“, tai vis juokaujame, kad aš tą muziką girdėjau dar negimusi, todėl galiu padainuoti nesimokiusi.

Turite dar vieną pomėgį – megzti.

Pomėgį megzti tikriausiai perėmiau iš močiutės. Ji buvo žymi žemės ūkio specialistė, agronomė, profesorė, bet kai grįždavo namo, laiką leisdavo su vąšėliu rankose. Kai prasidėjo karantinas, man buvo psichologinis šokas, nes, kaip ir visi muzikantai, esu įpratusi gyventi

aktyviai, apsupta žmonių. Tada ir nusprendžiau, kad reikia megzti, visiems savo orkestro kolegoms numegzti po šaliką. Pavadinau juos vilčių šalikais, nes vyliausi, kad kitą žiemą viruso grėsmė jau bus išnykusi ir visi ryšės mano šalikus. Megzdama galvojau apie konkretų žmogų – kokią spalvą ir raštą jam parinkti. Taip ir pragyvenau visą pandemiją – galvodama ne apie tai, kaip man blogai, o apie kitus, tokiu būdu mintimis buvau su jais.

Kas bendro tarp mezgimo ir muzikavimo?

Labai daug kas. Dabar ruošiuosi koncertui Vilniuje, savo gimtajame mieste, esu labai dėkinga Vilniaus kvartetui, kad mane pakvietė, tad mintyse mezgu koncerto dienos vaizdinį: bus vasario 19-oji, išeisime į Didžiąją filharmonijos salę, kuri man pažįstama ir miela nuo mažų dienų. Visa tai yra emocijos. Nors mezgimas iš pažiūros atrodo statiškas darbas, iš tiesų megzdamas žmogus dirba emocijomis. Tai labai panašu į pasirengimą koncertui.

Jūsų tėtis – žymus kino režisierius Arūnas Žebriūnas, mama – dainininkė, operos solistė Giedrė Kaukaitė. Įvairiuose kontekstuose šis faktas būtinai paminimas, neretai ir pasmalsaujama, koks tas gyvenimas su žinomais žmonėmis. Kaip jūs pati tai priimate?

Toks šeimos buvimas šalia mane lydi visą gyvenimą, tad kalbant apie save minėti ir režisierių Žebriūną, ir dainininkę Kaukaitę, ir seserį Moniką Edgar, kuri yra puiki dainininkė, man natūralu. Manau, kad nepaminėti jų būtų net keista, nes mes – medis su keturiomis šakomis, kurių viena esu aš. Iš šio mūsų medžio išsiskleidė daug žiedų: mezgimas, fotografija, drabužių modelavimas yra mano kūryba, tačiau viso to šaknys slypi šeimoje. Nuo mažumės matydavau mamą teatre, tad natūraliai susiformavo atitinkamas požiūris į drabužius, kuriuos mačiau populiariose parduotuvėse, ir į tuos, kurie siuvami pagal užsakymą – šie yra vienetiniai, nepakartojami. Nusprendžiau

ir pati juos modeliuoti – o kodėl gi ne? Noras kurti savo stilių yra perimtas iš tėvų, to tiesiog negaliu atskirti nei nuo šeimos tradicijų, nei nuo savęs. Būtų keista nepaminėti ir mūsų šeimos tradicijos auginti čihuahua šunis – savo namuose jų turėjome visada. Čia, Turine, taip pat yra du!

Ilgą laiką gyvenate Italijoje. Koks ten muzikinis gyvenimas ir koks jūsų vaidmuo jame?

Dirbu Italijos nacionalinio radijo ir televizijos simfoniniame orkestre, esame visai šalia Turino operos teatro, tad natūraliai visą laiką lyginamės. Per sezono atidarymą ar kitus svarbesnius renginius teatro salė būna pilna, todėl mes, simfoninio orkestro darbuotojai, šiek tiek pavydime ir galvojame, kaip pasiekti, kad susidomėjimas mūsų renginiais būtų toks pat didelis. Italijoje opera ištis yra numeris vienas, tačiau gyvendama čia supratau, kad tai ne gilumo stoka, o tradicija. Kartais atrodo, kad Rossini operos labai paviršutiniškos ir sentimentali, bet išgyvenusi į šios šalies mentalitetą supratau, jog šis sentimentalumas apima labai daug – ir skausmą, ir meilę, ir humorą, ir liūdesį. Į Italiją galima žiūrėti ir rimtai, ir nelabai, nes juokas ir tragedija čia visada šalia. Jeigu ir pasigendama gylio, kuris veikiausiai siejamas su protu ir racionalumu, būdingu Vokietijai ar Austrijai, čia gausu emocijų, širdies prado.

Grįžkime prie laiškų temos. Ką parašytumėte laiške šiandieniniam muzikos atlikėjui?

Pradėjusi dirbti pedagoginį darbą labai gerai suprantu, ką galvoja pirmieji mano muzikos mokytojai: kiek šis vaikas turės iškentėti, kol susiformuos jo asmenybė, išsiugdys jo skonis ir brandesnė interpretacijos samprata. Tokie ieškojimai tęsiasi labai ilgai, mes visą laiką galvojame, kaip geriau pagroti vieną ar kitą koncertą. Bet ką reiškia gerai pagroti koncertą? Pastebiu, kad šiandien visose srityse gąji greito maisto filosofija, greito rezultato lūkesčių turi ir mano mokinių tėvai. Jiems dažnai tenka aiškinti, kad vaikui reikia laiko subręsti kaip asmenybei ir muzikantui, tik tada jis laimės konkursą, pasieks profesinių aukštumų. Tad pagrindinė mano laiško žinutė skatintų žiūrėti atsakingiau į mūsų – atlikėjų – muzikinę misiją. Galbūt tai skamba nuobodžiai, tačiau muzikoje svarbiausia yra pati muzika, o ne atlikėjas: pirmiausia Beethovenas ir tik paskui Žebriūnaitė. Tad kiekvienam klasiikinės (ir ne tik) muzikos atlikėjui linkėčiau rimtai pagalvoti apie tai, kad koncerte svarbiausia ne graži suknelė ir noras patikti publikai, bet kūrinio autoriaus mintis, nuoširdžiai perteikta per muziką.

Rėmais nesuvaržyti portretai

Johanneso Schöllhorno ir Vykinto Baltako kūrinių koncertas „LENsemble PLAY“

KRISTUPAS BUBNELIS

Kalendorinių metų pradžioje koncertų dinamika tradiciškai ramesnė, o praūžus pagrindinei festivalių bangai stoja trumpas atokvėpis. Tačiau pirmosiomis vasario dienomis šį pulsą užčiuopti vėl mėgino naujas, Vilniuje pirmą kartą vykęs šiuolaikinės muzikos festivalis „ContemPLAY“. Pavadinime slypintis jaunatviškumo ir eksperimentinės dvasios lydinys gana taikliai ir nepretenzingai atspindi tikslinę auditoriją, kurioje, kaip galima nuspėti, dominavo jaunoji karta – lietuvių bei užsienio studentai, atvykę iš įvairių Europos šalių. Festivalį inicijavo Lietuvos ansamblių tinklas bei Lietuvos muzikos ir teatro akademija. Aštuoni renginiai, vykę vasario 5–11 d., buvo skirti improvizacinės, elektroninės bei elektroakustinės muzikos praktikoms, kurių spektras – nuo laisvosios improvizacijos iki šiuolaikinės eksperimentinės muzikos. Klausytojų įvairovė liudijo demokratišką festivalio toną, tad ateities perspektyvos gana optimistinės.

Galima retoriškai klausti: ar ne per daug šiuolaikinės muzikos festivalių Lietuvoje? Ar šioje palyginti siauroje geografinėje nišoje efektyviau veikia įprastas sezoninių renginių koncentratas, ar, priešingai, nepertraukiama, saikingai dozuojama pasiūla? Kaip matome, esama įvairių strategijų klausytojams pritraukti, tačiau norėtusi išsamiau apžvelgti ir vieną festivalio koncertą, vykusį vasario 7 d. „Organum“ salėje.

„LENsemble PLAY“ – kompozitorių Johanneso Schöllhorno (Vokietija) ir Vykinto Baltako koncertas-portretas. Viena vertus, portreto žanras implikuoja žvilgsnio intymumą, regėjimo lauko apribojimą ties konkrečiu asmeniu, jo unikaliais bruožais ar savybėmis. Kita vertus, portreto dominantė – konkreti asmenybė, o juk meno istorijoje gausu pavyzdžių, kai biografija tampa kone autonomišku meno kūrinium. Taigi šis *auto* gali būti dvejopas: grynai egoistinis arba nukreiptas į kitą, tarsi ieškant pokalbio partnerių – gyvų arba mirusių. Štai toks dialogas ir užsimezgė tą vakarą koncerte, kuriame skambėjo abiejų kompozitorių kūriniai.

Johanneso Schöllhorno (g. 1962) kūryba – išskirtinis atvejis vokiečių šiuolaikinės muzikos kontekste. Krašte, kuriame Darmštato apologetų įtaka gyva iki šiol, n lengva išvengti vyraujančios estetišnos paradigmos įtakos. Vis dėlto Schöllhorno muzika kai kuriais aspektais artimesnė prancūzams nei vokiečiams. Joje esama sąlyčio taškų su Gérard'o Pessono kūryba, kurioje istoriniai artefaktai (praėjusių epochų kompozitorių kūriniai) perdirbami pasitelkiant išradingas instrumentines sudėtis ir jų tembrines konfigūracijas. Koncerte skambėjo trys iš penkių Schöllhorno kūrinio „Sérigraphies“ dalių: Noktiurnas, Preliudas ir Barkarolė. Ši ciklą galima laikyti savotiška vėlyvosios Gabrielio Faurė muzikos parafraze. Kompozitorius naudoja Faurė harmonines struktūras, kurios ištęsimos laike, o mišraus

ansamblio instrumentai pasitelkiami kintančioms tembrinėms kombinacijoms bei akustinėms erdvėms kurti. Laiko atžvilgiu kūrinys primena lėto kismo Mortono Feldmano kompozicijas.

Antrasis koncerte skambėjęs Schöllhorno kūrinys konceptualių pavadinimu „X“ grįstas neįprastu žodynu, išleistu praėjusiam amžiuje, dar Vokietijos Demokratinėje Respublikoje. Jame žodžiai klasifikuojami pagal galūnes. Skambant muzikai, atlikėjai, tarsi skaitydami statistinę deklaraciją, taria žodžius nustatyta eilės tvarka.

Schöllhorno kūrinius papildžiusios Vykinto Baltako (g. 1972) kompozicijos taip pat parinktos pagal tam tikras istorines sąsajas. Viena jų, „Smokey Arnold“ (2015), sukurta vadinamojo pjero ansamblio sudėčiai, kurią Arnoldas Schönbargas panaudojo savo garsiojoje vokalinėje melodramoje „Mėnulio Pjero“. Koncerto programą įremino dar dvi Baltako pjesės smuikui, kurias ekspresyviai pagriežė Rusnė Mataitytė. Pirmoje jų, „Music of falling sounds“ (2015), smuiką papildė elektronika, subtiliai pratęsianti aforistiškus blyksnius, atliekamus viršutinėmis smuiko stygomis. Antroji kompozicija „Eine kleine Nachtmusik“ (2013) sufle ruoja nuorodą į Wolfgangą Amadeus Mozartą, tačiau tai – lopšinė, kurią Baltakas prieš miegą dainuodavo savo dukrai. Pavadinimas tampa tiesiogine turinio nuoroda.

Programoje skambėjusius kūrinius atliko Lietuvos ansamblių tinklo pajėgos – Rusnė Mataitytė (smuikas), Vytenis Gurstis (fleita),

Dirigentas Vykintas Baltakas ir ansamblis

T. TEREKO NUOTRAUKOS

Indrė Baikštytė, Rusnė Mataitytė ir Edmundas Kulikauskas

Karolis Kolakauskas (klarnetas), Jonė Punytė-Svigarienė (fortepijonas), Indrė Baikštytė (fortepijonas), Džiugas Daugirda (perkusijs), Edmundas Kulikauskas (violončelė), dirigavo Vykintas Baltakas. Lietuvos ansamblių tinklas per trumpą laiką parengė sudėtingą programą, tiesa, keliuose kūrinuose vietomis šiek tiek

pristigo atlikimo preciziškumo. Verta išskirti Mataitytės tiksliai ir išraiškingai atliktas Baltako pjeses, kurias teko klausyti jau ne pirmą kartą. Koncerto atmosferą kūrė kruopščiai parinktų kūrinių dialogas, kurį pynė konceptualios idėjos bei skirtingų epochų kompozitorių portretai.

Dėjà vu horizontas

Lino Jusionio tapybos paroda „Horizonto kilpa“ galerijoje „Vartai“

VIKTORIJA MIŠTAUTAITĖ

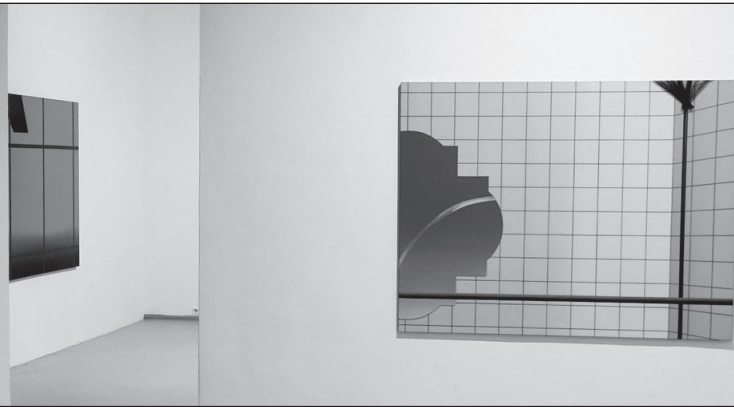
Ankstyvas sniegas, tirpstančios horizonto, įrėmintas ir sukarpytas, tarp linijų, virš ežero, užsilikęs, apie vidurdienį, besivyniojantis palei liniją, čiurkšlė žaliuoje tuštumoje ir minčių kratiny. Viena vertus, tai pavieniai žodžių junginiai (paveikslų pavadinimai), kita vertus – akimirkos, atsiveriančios mums sustojus. Tie reti sąmonės blyksniai, kai lėtumas virsta stebuklingumu. Ir taip, jau šeštąjį kartą galerijoje „Vartai“, tapybos alchemikas – menininkas Linas Jusionis, plaukiančias plokštumas, ištirpusias tarpusavyje spalvas ir objektus panardinęs į miražo vienį, pristato parodoje „Horizonto kilpa“.

„Kai nuo visko atsiriboji – meti žvilgsnį į horizontą“, – per parodos

atidarymą sakė Jusionis. O kūrėjo žvilgsnis į tolį sufokusuotas, nors ir greitis (vidinis aktyvumas) alsuoja šalia. Iš inercijos spaudžiant stabdžio pedalą, matyt, kažkur susiformuoja kilpa. Būtent ji čia tampa tarpininke tarp žiūrovo ir perkonstruotos realybės erdvės, formuojamos stipriai įrėžtos linijos ritmo (grotos, tvoros, teniso tinklo) ir atsirandančio atsiktinio, nesureikšminto elemento iš kasdienybės. Taip sukuriamas gluminantis (pasipriešinantis) atotrūkis. Pavyzdžiui, rausvai morkinėje spalvų dykynėje atsiradusi statybos konstrukcija ar nakties žuolamoje siauru teptuku pavaizduotas vandens čiupas. Visumos dvelksmas toks stiprus, kad net interjeriškuose kvadratėliuose atsirandantys ornamentai ar skeveldros atrodo pažįstami. *Dėjà vu*, bet kelintą gyvenimo kilpą gyvename ir per kelintą horizontą ritamės?

Jei sudėtume visus pusiaudienius į vieną, tikriausiai gautume padriką patirčių ir spalvų kratinį, kurio montažo autoriais taptume patys. Tapytojo rega, tikro gyvenimo alkis ir savitas, prigimtinis polėkis formuoti savo suvokiamybės plokščius landšaftus leidžia vieną tokių vidurdienių pamatyti kūrinyje. Nors greičiausiai tai laiko nuoroda į kokią nors peizažinę situaciją tuo paros metu, kai saulė danguje pasiekia aukščiausią tašką. Vis dėlto šis paveikslas „Apie vidurdienį“ išsiskiria iš kitų kūrėjo darbų. Tapytojui būdingame gamtiškume (kuris dažniausiai darbuose būna itin skulptūriškas arba fragmentiškas) atsiranda pratekėjimas (pvz., nekontroliuojamo kontūro), tyras it kalnų upelis.

Ir taip drobių paviršiai tvinkčioja: minkšta materija dengia sunkią, ažūriškumas – atodrėkį, o neapčiuopiami

Ekspozicijos fragmentas

ORGANIZATORIŲ NUOTR.

(svetimkūniai) objektai puikiai „įsistato“ į nebūtinai jiems priklausančią erdvę. Paveikslus reikia patirti, o ne tik į juos žiūrėti (taip manė impresionistai). Persisluoksniavęs potėpio vienos spalvos ištirpimas kitoje sukuria intymią ateities nuojautą. Tik tas susideformavęs, padrikomis dalimis išsiskaidęs, įrėmintas ar sukarpytas rytojus nebeatrodo toks labai jau tolimas. Baime persmelkęs kūną, išderinęs vidinius mechanizmus ir ryšį su gamta. Gal todėl Lino Jusionio darbai yra tokie aktualūs ir mėgstami (it koks kokybės sertifikatas) lankytojų, nes surinktus miškų horizontus

dailininkas geba paversti teniso kortų meditacija.

O kas atsitinka mums sustojus? „Dienos pabaigoje sėdžiu ir dairausi aplinkui, laukdamas. Tačiau iš tiesų nieko nelaukiu. Tai – laukimas kaip būseną. Išties nieko reikšmingo negali nutikti. Tai vidinė jausena, ir aplinkinio pasaulio vertinimas. Žvilgsnis vėl krypstą į horizontą, užkliudamas už kažko nereikšmingo. Tiek judesys, tiek vaizdas kartojasi tarsi kilpa“, – atsako anotaciniame tekste Jusionis. Ir vėl *dėjà vu*.

Paroda veikia iki balandžio 14 d.

Laivas per Letą

Loretos Skripkutės-Gutauskienės darbų paroda „Metų monotonija“ galerijoje AP

LAIMA KREIVYTĖ

*Vaikystėj neturėjau aš namų,
Tik seną namą, didelį kaip laivą.
Daug svetimų žmonių, mažų ir
didelių
Kambariuose-kajutėse gyveno.*
(Barbora Bložytė)

2011-ųjų vasarą parašyto eilėraščio ištrauka gražiai nusako autorės vaikystės pasaulį, kuris po daugelio metų netikėtai ataidi jos iš skirtingų medžiagų skiaučių sukurtuose paveikluose. Žiūrėdama į Loretos Skripkutės-Gutauskienės (g. 1939) kūrinius bandau rasti jiems tinkamą žodį, bet kas kartą sąvokų kaleidoskopas pasisuka kita briauna ir susidėlioja nauja kompozicija. Tapyba-tekstilė-koliažas-skautinys-minkštoji skulptūra. Siūti paveikslai, kur siūlės ir skiaučių faktūros spalvų žaismą daro apčiuopiamą. Lyginant su įprasta tapyba (aliejus ant drobės, kartono, medžio), išryškėja esminis skirtumas. Tepami dažo sluoksniai dengia paviršių, kuria iliuziją, klampina. Tirštų ar perregimų potėpių materialiai išraiška skiriasi nuo pagrindo – ne be reikalo *tepame* ir dažus, ir kūno balzamus, ir automobilio detales. Negali tepti ir nesusitepti. Skripkutės-Gutauskienės medžiaginė tapyba yra kitos prigimties. Tai drobė ant drobės, spalva ant spalvos, forma ant formos. Ne amorfiškas dažas, spaudžiamas iš tūbelės, o skiautė medžiagos, dažniausiai dėvėtos ar naudotos buityje, kurioje jau įrašyti kiti gyvenimai, daiktų ir kūnų atmintis.

Šie prisiminimų paveikslai, saugantys autorės ir visai nepažįstamų žmonių atmintį, kartu yra ir dabarties paveikslai. Tai, kas juose įrašyta iš ankstesnių audinio gyvenimų, transformuojasi į naują kūrinį, sudėliotą iš geometrinių (trikampis, apskritimas, ovalas), simbolinių (kryžius, taurė, akis) ir visai nematytų formų. Tai savitas pasaulis, kuriame susijungia aiški kompozicinė struktūra ir vidinė ekspresija, skirtingos raštų sistemos ir laisvas siūlės bangavimas. Būtent laisvumas, formų netaisyklingumas ir netikėti spalvų bei faktūrų deriniai kuria gyvos – ką tik iš siuvimo mašinos ištrauktos, bet dar adatos kalenimo aido prisisunkusios – tapybos įspūdį. Nors stringanti „Dürkopp“ siuvimo mašina, atkeliavusi iš vaikystės namų, naudojama tik dideliems plotams ir apvadams – ir tai ne visada. Didžioji darbo dalis atlikta rankomis – adata ir siūlu, dėliojant dyginius kaip potėpius. Tapybinis koliažas – lyg siuvimo gestas, autorės rankos prisilietimas, spalvų ir formų santykis. Galima į šiuos paveikslus žvelgti kaip į abstrakcijas ir grožėtis įkaitusios lavos raudonio

ir aksominio juodo derinio žaižaravimu (žarijos!), raštų, faktūrų, nėrinių ir spalvų derme. Tačiau matydami tik formas, faktūras ir stulbinančius spalvų santykius patirsime vien vizualinį malonumą.

Akivaizdu, kad to neužtenka. Akis (ir širdis, protas) keliauja po paveikslą kaip po žemėlapi. Kartais žvaigždėlapį, kalendorių, dienoraštį. Dienų raštą – kas dieną vis kitokį, bet raštą – tekstą ir ornamentą. Žiūrint į Skripkutės-Gutauskienės paveikslus neapleidžia mintis, kad tai ne šiaip kompozicijos, laisvas džiazavimas. Kad spalvos ir formos jungiasi į prasmines visumas, atspindinčias ne tik autorės spalvinę klausą, bet ir pasaulėvoką. Tai ženklų sistema, kurios ištakų galime ieškoti Senosios Europos mitinėje sąmonėje, krikščioniškoje ikonografijoje, viduramžių vienuolių siuvinėtose aplikacijose, liaudies mene ir modernioje tapyboje. Pavyzdžiui, vienos iš abstraktaus meno pradininkių švedės Hilmos af Klint (1862–1944) tapybos darbuose, kur abstrakčios – kartais gamtiškos, kartais geometriškos – formos kartu nurodė ir tam tikras transcendentines idėjas. Arba Ukrainoje gimusios prancūzų menininkės Sonios Delaunay (1885–1979) spalvų švytėjime. Kalbu ne apie tiesioginę įtaką, o veikiau apie meninio mąstymo giminystę.

Ar galima perskaityti tas ženklų sistemas? Barbaros Bložytės vardu pasirašytuose Loretos eilėraščiuose atpažįstami motyvai: laiko tėkmė, laivas-namas, medžiai ir paukščiai, įgavę spalvinius pavidalus, tampa raktais, atrakinančiais abstrakčių formų reikšmes. Autorė kartais leidžia įsikibti siūlo. Sekame paskui darbų pavadinimus: „Nojaus laivas“, „Ugnies gėlė“, „Delčia“, „Juodas medis“. Vanduo ir ugnis, oras ir žemė. Keturios stichijos, keturios pasaulio šalys, keturi metų laikai – kosminė tvarka, sujungianti vertikalę ir horizontalę ir kryžiaus formą. Kartu tai – erdvės ir laiko koordinatų sistema. Erdvė – konkreti (Pivašiūnai, Nida), bet kartu sakrali. Kaip ir laikas, matuojamas ne tik laikrodžiu, kalendoriumi, bet ir žvaigždynais, dangaus kūnais, smiltimis. Tai mitinis laikas, kuriame pasikartoja gimimo-mirties-atgimimo ritualai, tamsą keičia šviesa („Diena – Naktis“). Kartu tai krikščioniški ritualai: „Velykos“, „Šv. Andriejaus diena“, „Sekminės“, „Žolinė“. Mitiniam laikui būdingas cikliškumas – ir paveikslai dėliojasi į ciklus (nebūtinai nuoseklus ar iš anksto sumanytus): trys „Verbos“, trys „Vaisiai“, du „Birželiai“, šešios taurės (Gralio, Kantrybės, Kartybės, Liūdesio, Meilės, Ramybės).

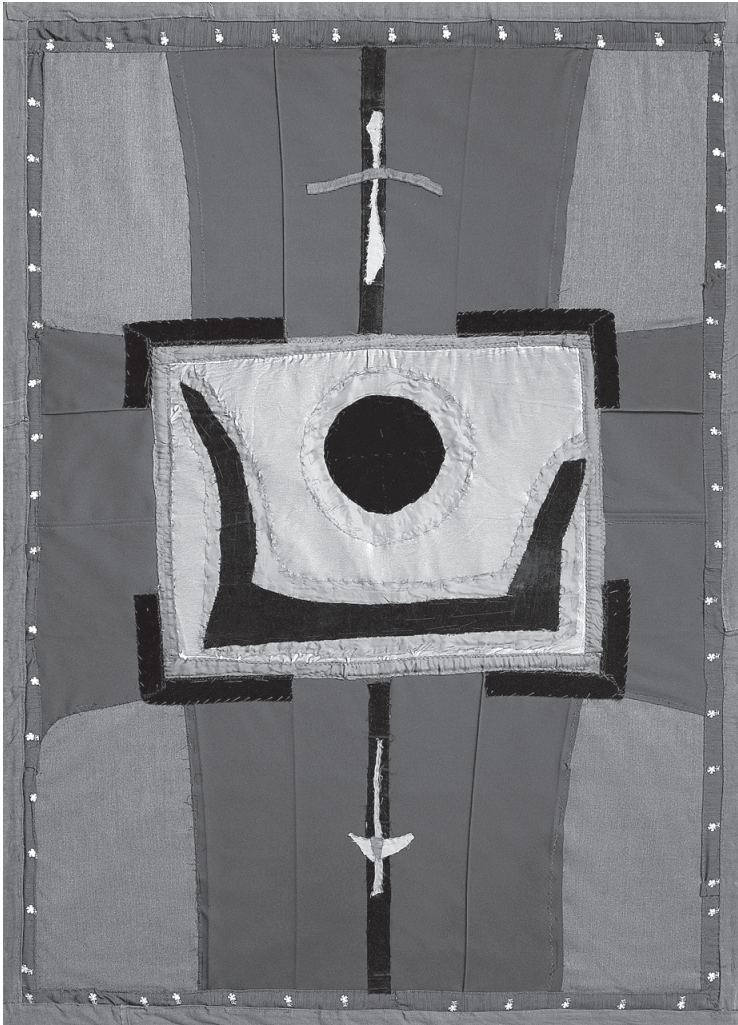
Tačiau nereikėtų pasikliauti tik pavadinimais ir atpažįstamais

simboliais. Paprastos, aiškos formos, M, V, X ženklai bei jų junginiai (zigzagas, pynė) gali nurodyti ir archajiškus sluoksnius – dar iki indoeuropiečių egzistavusį Senosios Europos raštą, kurį Marija Gimbutienė vertino kaip ypatingą laimėjimą. „Nors paprastai manoma, kad rašytinę kalbą sugalvojo šumerai, raštas, atsiradęs Vidurio Europos rytuose apie 5500 m. pr. Kr., buvo sukurtas maždaug dviem tūkstančiais metų anksčiau. Senosios Europos raštas nebuvo, kaip šumerų ar egiptiečių rašmenys, sukurtas ekonominiais, teisiniais ar administraciniais tikslais. Jis išsirutuliojo iš ilgai vartotų grafinių ženklų, kurie sietini tik su nuolat sudėtingesniu tampančiu Deivės garbinimu. Įrašų randama tik ant religinės paskirties daiktų, ir tai rodo, kad šiuos ženklus reikėtų skaityti kaip šventus hieroglifus.“¹

Gimbutienės mintis apie Senosios Europos neišsifruotą, bet mokslškai išanalizuotą Vinčos kultūros raštą aktuali galvojant apie kitokius žinių ir ypač dvasinės patirties perdavimo būdus. Linijos, trikampiai, apskritimai, kvadratai, ovalai sudaro ne tik ornamentus, bet ir raštą, ir šiuos rašmenis galima įžvelgti Skripkutės-Gutauskienės kūriniuose. Archajiškus ir modernius, tačiau išlaikančius ir su niekuo nesupainiojamą individualią rašyseną. Nepaisant aiškių dėliojimo principų, kiekviena kompozicija unikali, autorė laisvai žaidžia linijomis ir simboliais, stambiomis ir smulkiais formomis, šurkščiomis ir švelniomis faktūromis, ryškiomis ir dusliomis spalvomis. Iš, regis, pavargusio audinio skiaučių ji sugeba išgauti stebuklingą švytėjimą – tik tokia „Meilės taurė“ gali spinduliuoti lydomo stiklo kaitrą. O gal geležies, įkaitusios iki raudonumo ir pulsuojančios kaip magma.

Kompozicija taip pat remiasi į tvirtus mitinio mąstymo pamatus. Žemiškasis pasaulis – dangiškojo atspindys, ne atvirkščiai. Loretos darbai turi tvirtą stuburą – dažniausiai jie komponuojami laikantis vertikalios ašies, paveiklo centras ir yra traukos centras. Simetrija, kaip ir gamtoje, netaisyklinga, formos dar lukštenasi arba mūsų akyse patiria transfigūraciją. Juk neatsitiktinai tiek daug lietuviškų vardų yra medžių, upių, gėlių pavadinimai – lyg atėję iš „Eglės žalčių karalienės“. Centre auga gyvybės medis: krauna žiedus, mezga vaisius. Forma, apgaubianti kitą formą – sluoksnis po sluoksniu. Todėl ir paveikslai yra lyg lobių skrynios, kosminis kiaušinis: pramuši sidabrą – randi auksą. Dėžutė dėžutėje, rėmas rėme,

¹ Marija Gimbutienė, „Senoji Europa“, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1996, p. 220

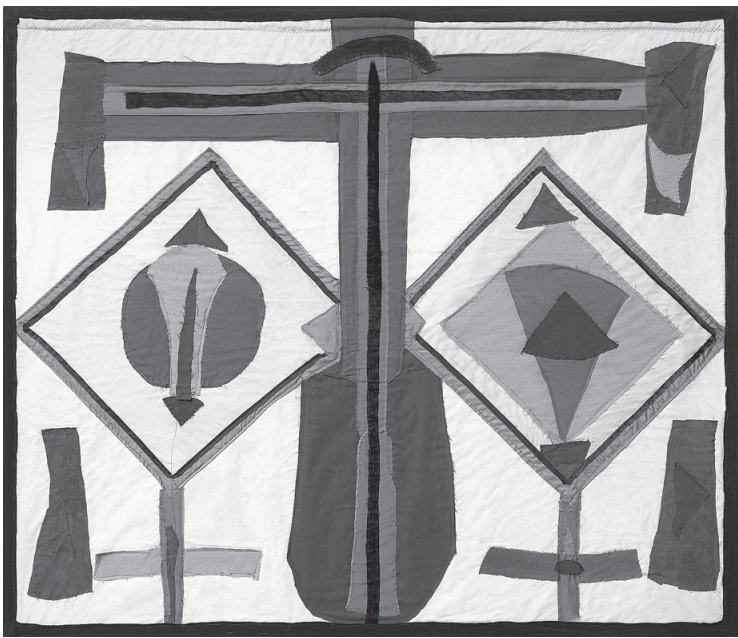

Loreta Skripkutė-Gutauskienė, „Laivas per Letą“. 2006 m.

paveikslas paveiksle. Daugiasluoksnė ikona, kuri kartu ir daugiabriaunė, ir plokščia. Neįtikėtina, bet šis turtingas savitų formų pasaulis – net 96 įvairaus formato darbai – sukurtas per mažiau nei dešimtmetį: nuo 2000 iki 2009 metų.

Tyrinėjant Skripkutės-Gutauskienės darbų giminės medį rastume sąsają ir su dviejų artimų menininkų – vyro tapytojo ir rašytojo Leonardo Gutausko (1938–2021) bei sūnaus skulptoriaus ir tapytojo Tado Gutausko (g. 1970) – kūryba. Leonardas nuoširdžiai žavėjosi ir

stebėjosi Loretos spalviniais deriniais, ragino kurti. Dabar mamos paveikslais-koliažais rūpinasi sūnus Tadas. Tačiau vidinė kūrybos kibirkštis kyla iš pačios autorės. Tai ta pati nematoma ranka, atvedusi Loreta į muziką (1962 m. baigė fortepijono studijas Lietuvos valstybinėje konservatorijoje pas profesorių Stasį Vainiūną), absoliuti spalvinė klausia, tas prasmės ieškojimo ir perteikimo poreikis, gautas kaip dovana – išsaugota, subrandinta ir pasidalinta su kitais. Laivas, plaukiantis per Letą.

Loreta Skripkutė-Gutauskienė, „Šiaurės dvyniai“. 2007 m.

Kas ką vejasi?

Knyga, kurią verta perskaityti

MONIKA KRIKŠTOPAITYTĖ

Agnės Narušytės sudaryta knyga „Lietuvos menininkės. Vizualiųjų menų kūrėjos nuo XX a. pradžios iki šių dienų“ (išleido „Kitos knygos“, 2022, tekstų autorės Agnė Narušytė, Ieva Burbaitė, Audronė Žukauskaitė, Laima Kreivytė, Karolina Rimkutė, Aira Niauronytė) kritikos sulaukė iš esmės dėl dviejų dalykų ir abiem atvejais ją nesunku nugesinti.

Pirmo pobūdžio priekaištai nu- raibuliavo knygai vos pasirodžius ir skubriai peržvelgus turinį. Ne- pasitenkinimas plyksteli neradus savęs arba „nepastebėtos“ ryškios menininkės. Kaipgi taip? Kito po- būdžio kritika tradicinė – kam suvartyti menininkes į getą? Abi opozicijos, esu visiškai tikra, kilo knygos nė neskaičius. Tai mūsų kultūros bendruomenės, įskaitant mane, didžiausia bėda – viską ži- nome iš anksto. O šis atvejis yra kaip tik tas, kai kiekvienas pusla- pis keis nuomonę: knyga argumen- tuota, įtraukianti, ramiu, dalykišku pasakojimu perkeičianti vaizdą ir ypač išankstinį, tokį nusibodusį mostelėjimą ranka: „ai, moterys“.

Vardų ir autorių pasigedusioms ir pasigedusiems taptų nepalyginamai lengviau perskaičius įžangą: joje la- bai aiškiai išdėstomi pasirinkimai bei siekiai ir tokio pjūvio (ne se- gregacijos) atskleidžiami peizažai. Štai ir aš porą vardų keisčiau, du būtiniausiai pridėčiau, bet man nekyla klausimų: „kodėl, vai kodėl, negi negalėjo“, nes dirbdama kultū- ros leidinio redakcijoje gerai žinau, kad autorių negali paversti savo lėlių teatru, jie turi savo favoritus, įdirbį, domėjimosi sritis – dėl vieno piršto nepajudintų, apie kitą rašytų iki ryto. Be to, gerų menininkių yra gerokai daugiau nei tilptų į vieną leidinį. Ir apskritai, reikėtų kelti vi- sai kitokį klausimą – kaip sudaryto- jai ir leidyklai pavyko rasti tiek daug ir tokių įsigilinusių menotyrininkių (kai nykstančios srities kasdienis rė- mimas liko tik graudžiu punktu, o liberali rinkta šią profesiją paverė pajuokos objektu) ir dėl ko jos taip entuziastingai eikvojo savo laiką ir kūrybines jėgas už tokį nemotyvu- jantį atlygį (konkretaus projekto at- lygio sumų nežinau, bet žinau stan- dartą). Nebent dėl to, kad šis darbas yra asmeniškai ir politiškai aktualus pačioms tekstų autorėms, kaip gar- sioje Tinos Chanter citatoje.

Dabar apie tai, kodėl leidinys, skirtas moterims kūrėjoms, nėra segregacija. Jei mes kasmet ar kas dvejus–penkerius metus nuolat leistume tokį moterų menininkių metraštį, matyt, kartu su Daliumi Jonkumi („Literatūra ir menas“, nr. 21, 2022-12-02, <https://literaturair-menas.lt/s-keltininkai/dalius-jonkus-ar-reikia-menininkes-uzdaryti-i-geta>) klausčiau, kam būti atskirai,

jei jau galime būti kartu. Tačiau šis žingsnis per slenkstį / laiptą turėjo būti žengtas, nes realiai žiojėjo skylė. Segreguojantys (vyrus) leidiniai, parodos ir premijos per dešimtme- čius (šimtmečius) sukūrė jos užpil- dymo poreikį ir tai vadinama pozityviaja diskriminacija. Beje, knygos įvade atsakoma į daugelį Jonkaus klausimų: ne, moterų kūrėjų dailė nėra jungiama kokio nors mote- riško aspekto, neturi subendrinan- čių bruožų ir nėra feministinė srovė (kai kurios autorės – taip). Tiesiog patogumo dėlei – hitų rinkinys, kad nebereikėtų nuolat skaityti meno- tyrininkių Agnės Narušytės, Ievos Burbaitės, Laimos Kreivytės, Ka- rolinos Rimkutės, na, ir mano bei daugelio kolegijų straipsnius apie puikias menininkes. Straipsnių daug, bet ateina laikas apibendrinti.

Straipsniai – tai vėjas, pakelian- tis skvernus, o knygos – tai ply- tos, laikančios kanono struktūrą. Ir menininkių, kurios yra stiprios bendrame kontekste su vyrais, są- vado ir deramo pristatymo trūkio. Nuoseklesnė istorija apie tai, kaip kūrėjoms teko laviruoti ir brautis siekiant teisės kurti, pristatyti savo kūrybą ir būti įvertintoms, dar ne- buvo parašyta. O ji nepaprastai įdomi. Man, menotyrininkei, tu- rėti tokią knygą ir šiaip yra patogu bei labai naudinga taupant nar- šymo laiką, nors gal esama ir ne- mažai jau žinomų dalykų. Vis dėlto skaitydama randu daug naujų faktų, autorių, ištisių panoramų. Kiekviena atskira istorija parodo ir kontekstą (mokytojai, galimybės, reakcijos, is- torinės aplinkybės), nors ir stengia- masi pirmiausia atskleisti konkrečią menininkę dominančias temas ir kūrybinius vingius.

Knygoje apie kūrėjas, beje, atsi- skleidžia ir tai, kaip ta tikroji segre- gacija pamažu buvo ardoma, – tai irgi įvardyta įvade. Mes toje istori- jos atkarpoje, kai pusiausvyra page- rėjo, esame gal tik porą dešimtme- čių, į ją Jonkus apeliuoja ir stebisi. Filosofės Audronės Žukauskaitės atskiras pasakojimas apie santykio su moters samprata kaitą, pagrin- dines jos tyrinėtojas ir skirtingų fe- minizmo dilemas padeda susivokti, kad tema labai sudėtinga ir neap- siriboja klausimu, kur ko (vyrų ar moterų) daugiau, kad svarbu „iš- saugoti savo pozityvumą ir kūry- biškumą, o ne reaguoti į pavojų ir taip tęsti priešiško ir marginali- zavimo veiklą“ (Tinos Chanter žo- džiais kalbant).

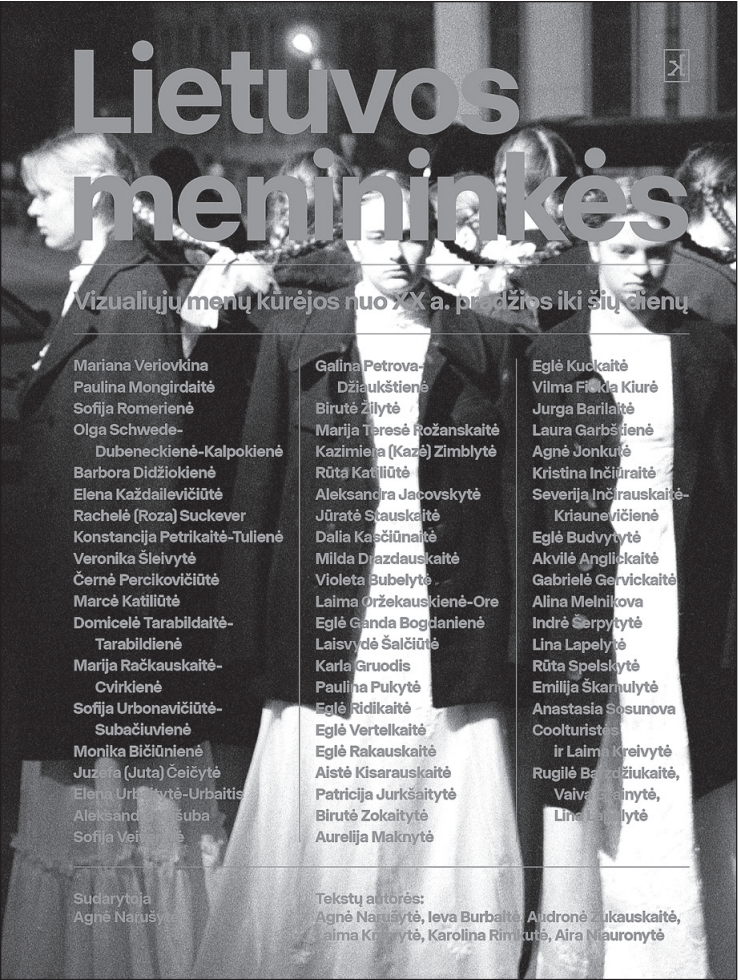
Todėl nereikėtų įstrigti lyčių ko- vos stadijoje ir vyrams, nes knygos vaidmuo yra visai kitas, ir nereikia bijoti, kad dėmesio kūrėjoms puo- toje, kai Venecijos bienalė atsigre- žia į moteris, kai mūsų menininkės pelno laurus, tiksliau, „Liūtą“, jie, buvę privilegijuotieji, bus pamiršti. Nebus. Tiksliau, tai priklauso nuo jų pačių. Vis dar mėginantys

eksploatuoti genijaus mitą ar koki kitą išsigalvotą pranašumą vargu ar kurią nors (dabar vyraujančią) menotyrininkę besudomins, tačiau įdomių, visų lyčių ir orientacijų au- torių Lietuvoje netrūksta, ir tai ne- paprastai džiugina.

Bet kad nenutiktų, kaip dažnai pasitaiko – kai aptariama suknėlė ir svarstoma, kaip ji čia pateko, – ga- liausiai atsigręžkime į knygą, žio- ruojančią Laimos Kreivytės apran- goje mėgstama įspėjamąją oranžine spalva. Po įkontekstinančių dviejų įžangų leidinys suskirstytas į tris dalis pagal laikotarpius, kurie nėra chronologiškai monolitiški, tačiau pasiduodantys bendrinimui kaip šiočia tokia probleminė visuma. Ieva Burbaitė, pristatydama pirmą skyrių „Lietuvos menininkės XX a. amžiaus pirmoje pusėje“, irgi pabrė- žia, kad tai bus individualių istorijų rinkinys. Moterys nesubendrintos, viskas gerai. Burbaitė labai dalykiš- kai dėsto moterų studijų galimybes XX a., nurodo studijavusiųjų skai- čius, būrimosi į moterų dailės drau- giją istoriją ir pagrindines herojes. Skaičiau susidomėjusi, nes visi fak- tai leidžia pačiai geriau įsivaizduoti labai sudėtingo, žmonijos tragedi- jomis pažymėto XX amžiaus kūrėjų perspektyvas, aistras bei siekius.

Pirmame skyriuje, be jau se- nai įsimylėtų Marijanos Veriov- kinos, Olgos Schwedes-Dubenec- kienės-Kalpokienės, Narušytės teksto buvau supažindinta su Pa- langos fotografe Paulina Mondri- gaite (1865–1924), palangiškių ir poilsiautojų bei grafo Tiškevičiaus mėgstama autore, kurios laikysena visuomenėje skamba kaip paruoš- tas scenarijus apie emancipaciją ar tiesiog ramų savo kelio pasirin- kimą, nepaisant kitų nuomonės. Ne mažiau kinematografiška So- fijos Romerienės (1885–1971) isto- rija, vedusi į harmoningą gyvenimą Tytuvėnų dvare, bloškusi į tremtį ir skraidinusi po tolimas šalis iki Ka- nados (papasakojo Burbaitė). Šalia viešumoje jau plačiau pristatytų, ge- rai žinomų dailininkių, kaip Bar- bora Didžiokienė, Veronika Šlei- vytė, Marcė Katiliūtė, Domicelė Tarabildaitė-Tarabildienė, Marija Račkauskaitė-Cvirkienė, išsamiau susipažįstame ir su kūrėjomis, apie kurias žinių stigo: tai skulptorė Elena Každailevičiūtė, Rachelė Su- ckever, Sofija Urbonaviūtė-Suba- čiuvienė, Konstancija Petrikaitė- Tulienė, Černė Percikovičiūtė ir kt.

Antrą dalį „Menininkės oku- puotoje Lietuvoje ir išeivijoje“ pri- statančiame tekste Narušytė labai glaudžiai mėgina išdėstyti sudė- tingo okupacinio laiko specifiką, terminus, situacijas; pateikiamos nuorodos į šaltinius ir tyrimus. Nors teoriškai sovietmečiu daili- ninkės gyveno lyčių lygybę pro- paguojančioje šalyje, išlaisvėjimas šiuo klausimu žengtelėjo keliais

žingsniais atgalios: „visus svar- biausius postus užėmė vyrai“, tačiau „instituto vadovybės reikalavo nuo- lat ne tik informuoti apie bendrą studentų bei darbuotojų skaičių, bet ir pažymėti jų lytį“. Sovietmetis ir šiuo pjūviu atrodo tragikomiškai, o Narušytės pasakojimas (gerai paty- rinėjus ir anuometę spaudą) labai aiškiai atsako į paradoksalius klau- simus, tarkim, kaip esant tokiai ly- gybei galėjo būti tiek sąlygų. Viskas dėstoma faktais.

Narušytės pasakojimas antroje ir trečioje („Menininkės nepriklauso- mybę atgavusioje Lietuvoje“) dalyse primena trilerį, šachmatų žaidimą ir yra vienas įdomiausių dėl surinktų faktų bei dėl to, kad pateikiama ir ano laiko kritika. Antroje dalyje apa- rašomos autorės ir vėl nepaprastai įdomios, įpusėjusi knygą toliau ne- galiau atsisaukti: čia ir nuostabioji Juzefa Čeičytė, ir drąsi bei nepri- klausoma Elena Urbaitytė-Urbaitis, ir fantastiška vizionierė Aleksandra Kašuba! Širdis dainuoja! Skaityda- mas supranti, kad per tokį pasako- jimo pjūvį gauni kur kas daugiau nei menininkių istorijas, per jas skleidžiasi bendri pasauliai: skai- tydamas apie Birutę Žilytę apsilan- kai kavinėje „Nykštukas“, nusikeli į pasakų puslapius. Menotyrininkė ir menininkė Laima Kreivytė šios knygos pasakojime yra svarbi ne tik kaip viena jos autorių, puikiai apa- rašiusi nemažai nuostabių kūrėjų, turinti atpažįstamą svaigų rašymo stilių ir užkrečiamą energiją, bet ir kaip (į)kūrėja, veikusi su grupe „Cooltūristės“ bei atskirai, o labiau- siai, ko gero, kaip menininkių kū- rybos vertės ir jėgos atskleidimo

darbuose nusipelnusi (post)kura- torė. Lūžio žmogus.

Paprastai knygose būna viena kulminacija. Tačiau lyčių persi- skirstymo lūžis dailės srityje (nuo mokymo įstaigų iki atstovavimo aukščiausiu lygiu) iki moterų vy- ravimo (tai bent skamba!), Na- rušytės aprašomas trečioje dalyje, deja, atrodo kiek karstelėjęs. Pa- skaičius, kaip nepriklausomybės pradžioje vis dar buvo lengva susi- daryti įspūdį, kad „tik menininkai yra šiuolaikinio meno avangardas“ (beje, šiuo metu adekvačius klau- simus kėlė ir neprilygstamai taikliai reiškėsi menotyrininkė Erika Gri- goravičienė), o po 2000-ųjų, kai kultūros rėmimas reikšmingai su- menko, Atviros Lietuvos fondas pa- sitraukė (sritis tapo neprestizinė ir menkai apmokama iki šiol), į sritį „vyrai veržiasi mažiau“... Skaitome ir negalime nesutikti: kultūros lei- diniams, muziejų padaliniams, Vil- niaus dailės akademijos katedroms ir net rektoratui, profesinėms sąjun- goms vadovauja moterys. Saldesnė dalis yra ta, kad didžiuosius tarp- tautinius prizus irgi pelno meninin- kės ir į istoriją jos žvelgia atidžiau.

Vis dėlto kai knygoje viena po kitos sudedamos vienos įdomiau- sių Lietuvos autorių, tai skaitymo kelionė virsta daugybine ekstaze. Šiuo požiūriu leidinį tikrai verta asocijuoti su moteriška fiziologija. Iš viso pristatomos 59 menininkės, ir maždaug tiek pat kartų pajutau džiaugsmą, pasididžiavimą, ma- žiausiai – susidomėjimą. Tiek pat kartų tampa aišku, kad visi laimėtų, jei lenktynės virstų šokių.

1946

Kęstučio Grigaliūno parodos „Vaizdų archyvas, sąsiuvinis nr. 4, 1946“ galerijoje „Akademija“ tekstas

AGNĖ NARUŠYTĖ

Ką veikti su nepažįstamo žmogaus fotografija? O jei tai grupė nepažįstamųjų? Išskylančių. Sėdinčių mokykliniuose suoluose. Pozuojančių miške su šautuvais. Mirusių. Prie tvoros sustatytų ar pasodintų lavonų – kažkodėl basų. Jau ketvirtą kartą menininkas Kęstutis Grigaliūnas užduoda tą patį klausimą, o atsakymai ir vėl sukrečia. Vėl kitaip.

Pirmajame „Vaizdų archyvo“ sąsiuvinyje fotografijos liudijo nepriklausomos Lietuvos gyvenimą, kurio gerovės iliuziją draskė tik žinojimas apie būsimas represijas. O čia visuomenės destrukcija tampa matoma. Aiškėja vaizdas po vaizdo. Nors griauianti jėga veikia už kadro, mes žinome, kas jie – kas renka vizualinius ir tekstinius duomenis, juos interpretuoja, areštuoja žmones, apklausia, kankina, žudo ir tremia. Tai okupantai – tie patys rusai, kurie dabar areštuoja, apklausia, kankina, žudo ir tremia Ukrainos vaikus, moteris, vyrus. Dabar, kaip ir XX a. 5-ojo dešimtmečio Lietuvoje, jie kartais pavadinami „driskiais“. Savo apdriskimą jie eksportuoja išardydami kitos šalies visuomenės struktūrą, atimdami namus, gundydami išduoti artimuosius, daugumą įbaugindami, kad tylėtų. Tos istorinės dramos personažai – ir ištremtieji, ir kovojantys, ir jais apsimetę agentai, ir žudikai, ir kankintojai, ir prisitaikėliai – dalyvauja šioje parodoje. Bet vaizdas susiliejęs, nes visi kartu šypsosi fotografijose. Ir jei nebūtų prievartos ženklų, tardymo protokolų ir „antitarybinių“ dienoraščių, vien iš veidų nesuprastum, kas yra kas. Kas pasiaukuoja už tėvynės laisvę, kas žudė ir persekiojo bendrapiliečius, kas bijojo ir tegalvojo, kaip pralaukti siaubą.

Miškuose suslapstytuose bunkeriuose partizanams padėjo išgyventi viltis, kad Vakarai neleis siautėti Stalinui, kaip neleido Hitleriui. Nes okupacija – nepateisinama, genocidas – taip pat. 1946-ieji yra metai, kai dar visi tiki teisingumu ir kovoja. Nuožmiai. Partizanai, pasak medicinos sesers ir partizanų rėmėjos Onos Grėbliauskaitės, „tai šen, tai ten iškrečia šposus tokius juokingus, nu gali kelis kartus didesnę gaują stribitelių, kaip jų kad yra. Atima viską iš jų, kartais net ginklus. Tai Tėvynės mylėtojai, patriotai, nesigaili savęs, vargsta, kartais ir bado pakenčia, ir šalčio, o apie baimę ir kalbos negali būti, miškų karaliai, idealistai.“ Bet „normalus“ gyvenimas tęsiasi, kaip ir dabar, kai ukrainiečiams šalant ir kovojant mes švenčiame Vilniaus jubiliejų. Tada irgi žmonės fotografavosi Katedros aikštėje, Gedimino kalno papėdėje. Tik kažkodėl tos fotografijos atsiduria baudžiamojoje byloje. Driskių jėgos struktūros dirba, kad užgniaužtų išsilaisvinimo viltį.

Skaitai iš knygos „Lietuvos gyventojų genocidas“ cituojamas biogramas ir siaubą malšina likimų monotoniya: suimta(s), įkalinta(s), nuteista(s). Vienintelės variacijos – lageris arba tremtis, žuvo, mirė arba paleista(s), grįžo į Lietuvą. Vaizduose variacijų daugiau. Jas tiria Grigaliūno pakviesti „leidinio svečiai“. Rašytojui ir poetui Sigitui Parulskiui šios fotografijos pasitarnauja kaip atminties kambariai ar atminties teatras. Kambariuose uždarytos istorijos žinios per kraupios, kad norėtum atverti duris. Teatro pagrindinis veikėjas – jis pats, sėdintis „kažkieno prisiminimų salėje ir net ne pirmose eilėse, net ne prie teatro baro, o kažkur drabužinėje“. Iš ten stebint pokario dramą, akį patraukia, pavyzdžiui, vieno „išsidrėbusio fotelyje“ kostiumuoto vyruko purvini batai kaip įžūlus iššūkis kitų tvarkingumui: „Toks įspūdis, kad visi nuotraukos dalyviai žino apie tuos purvinius batus, jie tarsi šypsosi, bet ne per daug atvirai, ta purvino apavo nuojauta tampa metafora.“ Ar ne taip ir veikia visos nepažįstamųjų nuotraukos? Nuojautomis, metaforomis, neišsipildymais, nepamatymais, įkyriomis mintimis, plėšančiomis numanomą gyvenimą į nuotraukų skutus, paliekančiomis žiaurumą tik tarpuose.

Arba tik tuštumoje ir šešėliuose. Menotyrininkas ir menininkas Vidas Poškus rašo apie iškreiptą teroro „meną“ ir cituoja tardytoją: „partizaniniam karui užgesus, pasibaigs ir paskutinė pramoga. Liks vien tuštuma. Ir šešėliai.“ Sadistinių polinkių turėjusiems (ir tebeturintiems) okupantams partizanų medžioklė buvo ne tik užduotis, bet ir galimybė pasijusti kūrėjais. Jie smaginasi išrūkydami kovotojus iš bunkerio, šaudydami į bėgančius, o paskui iš lavonų komponuodami „gyvuosius paveikslus“. Tų mizanscenų fotografijos tokios makabriškos, kad jas galima eksponuoti tik pridengtas. Jei būtų matomos iškart, vos užėjus į salę, jų žiaurumas paneigtų šalia toliau sau gyvenančios visuomenės žmogiškumą. Paroda taptų nepakeliama. Bet juk 1946-aisiais viešai buvo rodomos net ne fotografijos, o tikri lavonai. Tikslas – pasityčioti iš nugalėto ir sučiupti atėjusius apverkti. Spėju, kad tokie vaizdai ardė socialinius ryšius ne mažiau nei pačios represijos.

„Mirties metastazės“ – kaip kultūros tyrinėtojas Jurijus Dobriakovas pavadina savo tekstą – edė Lietuvos kūną iš vidaus. Kita vertus, jis prirena Susan Sontag perspėjimą, kad žvilgsnis į „kitų skausmą“ nusidėvi, kad ir kokie sukrečiantys būtų tokie vaizdai. Jų gausa veikia kaip anestezikas, kai galiausiai jau nebešiurpina į praeitį tolstantis laidotuvių fotografavimo ritualas, apie kurį rašau aš. Ir vis dėlto dvi to ritualo nuotraukos vis dar sužeidžia. Tai – partizano

Ekspozicijos fragmentai

Antano Valiūno „Gulbės“ laidotuvės. Kad jos įvyktų, sesuo Stasė kartu su Gene Armanavičiute turėjo išvogti lavoną. Vainiku papuoštas karstas jau padėtas prie kapo duobės, kunigas meldžiasi už mirusį, partizano motina klūpi, kiti nuliūdę stovi, o jų figūros jau pažymėtos numeriais – su fotografo žvilgsniu susitapatinusi persekiojo akis stebi, ruošia kaltinamąją medžiagą.

Dabar mes nuolat stebimi ir prie to pripratę. Patys visur su savimi nešiojamės stebėjimo priemones, jomis fotografuojame ir siunčiame galybę informacijos į pasaulinį tinklą. Kas nori, gali tuos duomenis panaudoti savo tikslams. Kartais – kariams. Apie tai rašo menotyrininkė Skaidra Trilupaitytė. Jos dėmesio centre – skaitmeninės veido atpažinimo technologijos. Iš dabarties žvelgiant, pokariu jos buvo primityvios – reikėjo fotografuoti, ryškinti, per kratas paimti nuotraukas, numeruoti jose žmones, kurių veidai ne visada gerai įžiūrimi. Todėl, nepaisant visų pastangų, kai kurie mirę partizanai lieka neatpažinti. Nesunumeruoti ir kai kurie nuotraukų dalyviai – gal jų nebuvo ieškoma, gal jie išdavikai, o gal sugėbėjo dingti iš sistemos. Kol technologijos netobulos, dar įmanoma persirengus tapti kitu, o dabar mes visada ryškiai matomi. Bet taip pat matomi ir mūsų priešai.

Kęstutis Grigaliūnas pradėjo lankytis Lietuvos ypatingajame archyve 2008 metais. Vieną po kitos jis atsiverčia baudžiamąsias bylas ir renka jose užsilikusią vizualinę medžiagą, taip pat ir tekstus. Radinius pristato parodose ir knygose. Pradėjęs nuo pirmosios okupacijos 1940-aisiais, dabar jau pasiekė pokarį. Šio besitęsiančio proceso tikslas – priversti dirbti represijų atmintį, ko vengia malonumų ieškančios vartotojai. Kai kam ši parodų ir

M.K. NUOTR.

knygų seka jau gali atrodyti monotoniška, nebepaveiki, net nuskausminanti. Bet Rusija ima ir užpuola Ukrainą, pradeda dar vieną karą ir tautos genocidą, grasina pakartoti istoriją ir mums. Ramus gyvenimas pakimba kaip susikonstruota graži iliuzija – tokia pat trapi, kaip ir toji, išlikusi į bylas patekusiose fotografijose. Todėl ši paroda jau veikia ne tik kaip beviltiškos partizanų kovos priminimas, bet ir kaip perspėjimas.

Atmintis turėjo apsaugoti nuo karo pakartojimo, bet neapsaugojo. Net dabar kai kas ilgisi prievarta nešamo „ruskij mir“. Kaip jis atrodė jau atneštas, liudija Onos Grėbliauskaitės dienoraštyje aptikta žodinė tvano Kaune nuotrauka. Nemune susigrūdus ledo lytims vanduo pakilo taip greitai, kad žmonės nespėjo pabėgti iš namų – ten ir

liko palaidoti. Centre virš vandens kyšojo tik stogai, bet ir tai ne visi. Išsigelbėjusiems nebuvo ką valgyti. „Didžiulės ledo lytys plauko vidury miesto, savotiškas, keistas vaizdas, neįprastas, siaubą keliantis. Motorinės valty, paprastos valtelės, kur ne taip gilų, sunkvežimiais važinėja, visokeriopą pagalbą teikia nelaimingiesiems. O rusai tik vagia, tik vagia, prisivogę maino į šnapsą ir geria.“ Matydama tokį pasityčiojimą iš kitų skausmo medicinos sesuo prašo: „duok, Dieve, ne potvynį, o karą. Jei ne gražumu, tai prievarta, ginklų rankose vysim šiaurės sūnus į šiaurę, į tundrą, pas baltas meškas.“

Koks turi būti gyvenimas, kad mels-tum karo? Ar į šį klausimą gali atsak-yti tikrovę įamžinančios fotografijos?

Paroda veikia iki vasario 24 d.

Košmariškos fantazijos

Nauji serialai – „Kopenhagos kaubojus“

Greta Vilnelė

Danija – šalis, į platųjį pasaulį išleidusi ne vieną skandalingą, išskirtinio braižo kino režisierių. Tarp jų – avangardinio kino manifesto „Dogma 95“ paskelbėjas Thomas Vinterbergas, jo bendraautoris Larsas von Trieras ir stilingo žiaurumo meistras Nicolas Windingas Refnas, neseniai sukūręs šešių serijų mistinę kelionę po Kopenhagos kriminalinį pasaulį „**Kopenhagos kaubojus**“ („Copenhagen Cowboy“, Danija, 2022–2023) žiūrimiausiai pasaulyje namų kino platformai „Netflix“. Serialo pasakojimas klapoja pasakų, viduramžių mitų paraštėse, kartais nuklystama į siaubo istorijos žanrą.

Nežemiškų galių turinti mergaitė Miu (Angela Bundalovic) patenka į nelegaliai Danijoje gyvenančių serbų ir albanų bendruomenę. Jos užduotis – padėti vyresnio amžiaus moteriai Roselai (Dragana Milutinovic) pastoti už pinigus. Mat Miu turi galių sunaikinti arba išgelbėti žmonių gyvybes. Tačiau Rosela praranda vaisių ir atiduoda Miu savo broliui Andre (Ramadan Huseini) dirbti prostitute viešnamyje. Miu išsilaisvina ir pabėga. Taip prasideda ilga keršto ir noro pažinti savo praeitį vedama protagonistės kelionė.

Refno režisūros stilius, tematika išlaiko vientisumą nuo pat pirmosios „Narkotikų prekeivio“

(„Pusher“, 1996) trilogijos dalies, išplukdžiusios jį į pasaulinius kino vandenis. Esminis bruožas, paverčiantis jo filmus kontroversiškais, – nepataikavimas auditorijai. „Kopenhagos kaubojus“ tik išryškina režisieriaus per daug metų prisijaukintą, ne visiems suprantamą ar priimtina melancholišką ir vizualiai, bet ne verbaliai ekspresyvią kino kalbą. Dialogų stygius serialo pradžioje pabrėžia svarbias detales. Miu stebint Roselos ir jos po padu prispausto vyro Sveno (Per Thiim Thim) lytinį aktą vietoj Sveno aimanų girdime kiauulės kriuksėjimą ir žviegimą. Tai ne tik atskleidžia Miu požiūrį į porą, bet ir apibūdina Sveną kaip veikėją iškalbingiau nei dialogai.

Ankstesniuose Refno filmuose „Tik Dievas atleidžia“ („Only God Forgives“, 2013) ir „Neoninis demonas“ („The Neon Demon“, 2016) gausiai naudojamas ryškus rausvų, violetinių ir mėlynų spalvų apšvietimas kuria erdvės tarp sapno ir realybės atmosferą. „Kopenhagos kaubojuje“ pamažu nugrimztama į tikrą košmarą, tad neonine gama žėrinčio apšvietimo dar daugiau. Stambaus plano kadruose rodant pagrindinę veikėją abstrakčioje švytinčioje erdvėje, pabrėžiamas jos antžmogiškumas, o Miu ir pono Čiango (Jason Hendil-Forsell) kovos scenoje, turinčioje ne vieną panašumą su „Tik Dievas atleidžia“ finaline dvikova, neoninė

spinduliuotė aštrina tarp veikėjų pakibusią neapykantą. Energingų spalvų, keliančių asociacijas su 10-ojo dešimtmečio ir kosmoso, ateities technologijų estetika, dominavimas tarytum tampa tylos, retkarčiais pertraukiamos technomuzikos, ir lėto ritmo kompensacija. Viena yra mėgautis kino kalbos rafinuotumu prikaustančiu poros valandų trukmės Refno filmu, bet kai veiksmas vystosi iš-tisas šešias, tos pačios priemonės, kėlusios tiek susidomėjimo, pradeda neveikti.

Kita įsimintina kino kalbos ypatybė seriale – nuolat pasikartojantys 360 laipsnių kadrai, kai kamera sukasi apie savo ašį, tarsi būdama pačiame įvykių centre. Pavyzdžiui, Nicklaso (Andreas Lykke Jørgensen) gimtadienio dovanos išpakavimo scenoje kelis kartus lėtai apžvelgiama kambario erdvė, parodant tėvų reakcijas į sūnaus judesius ir sustingusio laiko efektą. Kameros kaip centrifugos į sceną įmetamas žiūrovas įpareigojamas nenusisukti ir gerai įsižiūrėti į nusikalstamo pasaulio portretus. Tarsi keliant klausimą, ar išvaizda išduoda bent menkiausią užuominą apie kraupias mintis ir juodus darbus.

Ironiška, kad daugiausia matoma serialo veikėja Miu yra slaptingiausios kilmės, neįskaitomų jausmų. Vėlesnėse serijose senas mergaitės pažįstamas teisininkas,

„Kopenhagos kaubojus“

buvęs gangsteris Miroslavas (Zlatko Burić) prasitaria apie Miu prigimtį. Jis pasakoja pažinojęs jos mamą, kuri mirė nuo maitinimo krūtimi. Dauguma šneka, kad Miu – mirties angelas, nors pradžioje ji pristatoma kaip sėkmę teikiantis amuletas. Visą serialą lydimi nepatikimų gandų apie savo prigimtį, Miu savo tapatybės taip ir neatskleidžia. Tik pačioje pabaigoje sužinome, kad ji ne viena tokia ypatinga, kai miškuose ją sekti pradeda būrys kitų ta pačia mėlyna uniforma su kardo emblema dėvinčių mergaičių. O atkeršyti už brolio išniekinimą pasiųstos Raketės (Lola Corfixen) raudonas kostiumas užsimena apie dviejų skirtingos prigimties genčių su antgamtinėmis galiomis kovą dėl išlikimo.

„Kopenhagos kaubojus“ – tai negalių veiklų ir jomis užsiimančių žmonių Kopenhagoje paveikslas, kurio bendru vardikliu tampa antgamtinių galių turinti mergaitė Miu. Veikėja kviečia į krauju su-temptą pasaulį, kuriame susiduria tikrovė ir iliuzija, o kiekvienas sutiktas nepažįstamas paženklintas nuodėme. Nors pabaigoje aiški pretenzija į antrą sezoną, sunku pasakyti, ar fantasmagoriškai savitas Refno braižas, ypač serialo formato, patenkins „Netflix“ auditorijos lūkesčius. Nebūtų keista, jei serialas taptų didžiule ekonomine nesėkme ir režisierius vėl grįžtų prie išbandyto formato – ilgametražio filmo.

Anonsai

Dokumentinis filmas apie poetą Tomą Venclovą grįžta į kino teatrus

Į Lietuvos kino teatrus grįžta dokumentinis filmas „**Dekadentas Nr. 2419**“ (rež. Saimir Bajo) apie poetą, vertėją, eseistą, literatūros profesorių ir viešąjį intelektualą Tomą Venclovą, kuriantis vienos svarbiausių Lietuvos kultūros asmenybių ir epochos portretą.

„Dekadentas Nr. 2419“ – savitas kelio filmas, jungiantis pasakojimus apie kūrėją, politinių prieštarų laiką, nelaisvės sąlygomis vykusį kultūrinį gyvenimą, išskirtinių asmenybių galeriją, istorinės tiesos paieškas ir kalbą, tapusią tikraisiais namais keturis dešimtmečius trukusioje pagrindinio veikėjo kelionėje iš egzilio į Lietuvą. Venclova pasirodo kaip šių dienų Odisejas ir rafinuotas nomadas, poezija, skirtingais laikmečiais ir įsimintinomis geografinėmis kryptimis keliaujantis į savąją Itakę.

Poetas kaip šių dienų Odisejas

„Tomui Venclovai artima rusų egzilio poeto Vladislavo Chodasevičiaus

mintis, kad kiekvienas žmogus turi rasti asmeninį mitą ir pagal jį organizuoti savo gyvenimą. Josifui Brodskiui buvęs artimas Enėjo, pačiam Chodasevičiui Tobijaus, o Venclovai – plačiausiai interpretuojamas, bet sykiu vienas sudėtingiausių Odisejo mitas. Filmas prasideda vienu pirmųjų poeto eilėraščių „Axenos pontos“ (1958), apmąstančiu Odisejo mitą sovietinėje realybėje, iš kurios pagrindinis veikėjas negrįžta namo. Mūsų veikėjas grįžta, bet klausimas, ar grįžimas apskritai yra įmanomas, lieka atviras. Tikrasis jo grįžimas vyksta kalboje, kurios poetinis matmuo vienintelis pajėgus priartėti prie žmogaus ir būties esmės, todėl pasakojimą neatsitiktinai veda Venclovos eilėraščiai, žymintys svarbiausius jo gyvenimo ir kūrybos etapus“, – pasakoja scenarijaus autorė Lina Žukauskaitė.

„Taleningo poeto pareiga – apsaugoti savo talentą. Manau, kad išvykdamas iš Lietuvos Tomas Venclova ne tiek protestavo prieš tikrovę, kiek norėjo išsaugoti tai, ką turėjo geriausio. Lietuvoje jis nebūtų galėjęs to padaryti, būtų patyręs tam tikras deformacijas. Išvykęs išvydo platųjį pasaulį, bet tos kelionės nebuvo iš paprasčiausio

„Dekadentas Nr. 2419“

smalsumo. Jos padiktavo tam tikrą eilių rašymo būdą, nes būdamas *Innisfree* ežero pakrantėje jis ne tik prisimena Williamo Butlerio Yeatso eilėraščių, bet ir pasisemia kažko naujo. Kaip ir dera tikram poetui, jis kaip Ibseno herojus atkakliai kopė į kalno viršūnę, nors kylant aukštyn darosi vis šalčiau. Šaltis, gaubiantis tą kopimą, yra poezijos kaina. Bet jis tarsi neatkreipė į tai dėmesio ir grįžęs namo toliau dirbo labai vertingą darbą, pradėdamas naują žygį arba tęsdamas tą, kurį kadaise nutraukė“, – Venclovos

gyvenimą apibendrina vienas filmo veikėjų, scenaristas Pranas Morkus.

Vietovės mitas: keičiantis Vilnius

Vizualiai turtinga filmo geografija driekiasi nuo prieškario Klaipėdos ir karo metų Kauno iki poetui artima Viduržemio jūros tradicija alsuojančių ir totalitarinių režimų kolizijas patyrusių Juodkalnijos ir Albanijos bei pagrindinių profesoriaus akademinio gyvenimo uostų Niu Heiveno ir Niujorko. Vis dėlto reikšmingiausia vieta asmeniniame Venclovos žemėlapyje tenka Vilniui,

filme prabylančiam prieštarinąjį pokario atmosferą perteikiančiais archyviniais kadrais, šiandieninio miesto vaizdais ir sąmojingais pagrindinio veikėjo pasakojimais.

„Yra toks dalykas kaip *genius loci*, vietos dvasia, tam tikras vietovės mitas. Aš labiau tikiu, kad Vilnius keičia žmones, kad miestas turi tam tikrą jėgą, kad tai jis formuoja mus, mūsų kultūrą, mūsų mąstymą, o ne atvirkščiai. Tomo Venclovos poezijos paslaptis yra toji jėga, kurios jis semiasi iš vietovės mito. Miestas vis dėlto yra visuma, o poetas visada ieškos būdų, kaip ją aprėpti, ir priešinsis melui, bandančiam šią visumą suardyti“, – miesto ir poeto santykį įvardija lenkų visuomenės veikėjas, rašytojas, Paribio fondo Seinuose steigėjas Krzysztofąs Czyżewskis.

Filmą kūrė scenarijaus autorė Lina Žukauskaitė, režisierius Saimiras Bajo, kompozitorius Min-daugas Urbaitis, montažo režisierius Eimantas Belickas, operatoriai Andrius Seliuta ir Audrius Zelenius, konsultantas Nerijus Mile-rius, garso režisierius Sigitas Motoras, prodiuserė Teresa Rožanovska.

RENGĖJŲ INF.

Pietų Korėjos fenomenas

Trumpa Pietų Korėjos TV ir kino sėkmės istorijų apžvalga

IEVA RASIMAITĖ

Jubiliejinėje 50-ojoje „Emmy“ apdovanojimų ceremonijoje viena garsiausių vadinamosios Korėjos bangos (terminas, skirtas Pietų Korėjos kultūros paplitimui pasaulyje įvardyti) prodiuserių Mie Kyung-Lee, atsiimdama apdovanojimą už nuopelnus, padėkos kalboje sakė: „Šiandien esu laiminga ir didžiuliuosi būdama korėjietė, o korėjiečių sėkmės istorija tik įrodo, kad tapti globalios kultūros dalimi gali visi. Prieš 25 metus mažai kas pasaulyje pažinojo korėjiečių kultūrą, dabar ji – pasaulinės kultūros dalis.“

Tikriausiai dabar niekas nedrįstų ginčyti, kad taip nėra. Mie Kyung-Lee ir daug kitų talentingų scenaristų, režisierių, prodiuserių, aktorių, net lobistų tai pasiekė kryptingai ir daug dirbdami, analizuodami pasaulines kino industrijos tendencijas, pritraukdami didžiules investicijas ir taip užsitarnaudami žiūrovų simpatijas visame pasaulyje. Jos korėjiečių TV projektams, serialams ir kino filmams uždirba 944 mln. eurų per metus (2022 m. Pietų Korėjos filmų tarybos duomenys). Tai verslas, kuris dar ir kuria teigiamą Korėjos įvaizdį, skatina turizmą, padeda grožio, maisto, technologijų, automobilių ir kitoms pramonės šakoms patekti į pasaulinę rinką.

Režisieriai, kino kūrėjai dažnai kartoja: „Niekas neparašo gero scenarijaus. Duokit man gerą medžiagą, scenarijų – bus jums ir geras filmas.“ Suprantama, kinas iš esmės apima labai daug sričių: čia reikia talentingų režisierių, operatorių, aktorių, kino dailininkų, prodiuserių ir t.t. Vis dėlto talentingi scenaristai veikiausiai ir yra tas slapas korėjietiškos sėkmės istorijos ingredientas.

Gera „sukalta“ istorija, išgryninti personažai, kurie jau nuo pirmų filmo minučių tampa tavo pažįstamu iš gretimo namo, geriausi vaikystės draugu ar nenekčiamiausiu konkurentu darbe. Personažų patiriamos emocijos, jų problemos žiūrovams neįtikėtinai atpažįstamos, kad ir iš egzotiškos mums kultūrinės aplinkos. Visi įkliuvusieji į korėjietiškus serialų ir filmų spąstus sutinka: kad ir kokios kokybės serialas, kad ir kaip prastai, mūsų vertinimu, vaidina aktoriai, istorijos, kurios pasakojamos, tikrai yra išskirtinės ir įtraukiančios.

Tos korėjietiškuose serialuose, filmuose pasakojamos istorijos tik iš pirmo žvilgsnio gali pasirodyti naiivos ir paviršutiniškos. Čia ir slėpi meistrystė – daugiasluoksniškumas, istorijos gylys. Filmą galima vertinti kaip pramogą, tačiau tą patį filmą galima žiūrėti atpažįstant įvairius psichologinius, socialinius kampus bei užkampius.

Garsusis serialas „Kalmaro žaidimas“ („Squid Game“, 2021, „Netflix“) nėra tik naivi išgyvenimo drama apie gyvenimo nustekentus žmones, bet kokia kaina trokštančius pinigų. Režisierius ir scenarijaus autorius Hwang Dong-hyukas serialą pristato kaip šiuolaikinio kapitalizmo alegoriją ir kalba apie nežmonišką žmonių konkurenciją dėl geresnio gyvenimo, kuris nebūtinai yra toks geras.

Dažnai scenarijams pasitelkiamos tikros gyvenimiškos istorijos, pačių korėjiečių žinomos ir atpažįstamos iš socialinių medijų, laikraščių ar televizijos. Kito populiarumo rekordus gerinančio serialo – teisinės dramos „Neeilinė advokatė Vu“ („Extraordinary Attorney Woo“, 2022, „Netflix“) – scenarijus buvo rašomas remiantis tikromis istorijomis ir jų variacijomis: apie autizmo sutrikimą turinčių žmonių integraciją visuomenėje ir toleranciją, technologijų galią, duomenų vagystes, kurios sužlugdo verslus, apie sukčiavimą internete, ginčus dėl turtų... Neabejotinai šis serialas taip pat prisidėjo prie Čedžu salos populiarumo tarp užsieniečių, atvykstančių į Pietų Korėją.

Dar viena iš atpažįstamų korėjietiško kino ypatybių – (ne)įkyri didaktika, socialinės empatijos ugdymas. Kaip jaučiasi mama, sužinojusi apie užpultą homoseksualų sūnų, kaip jaučiasi vaikas, iš kurio tyčiojamosi mokykloje? Kaip kenčia nuo darbo perdegę žmonės, o kaip užstoti kolegą darbe, jei prie

„Neeilinė advokatė Vu“

jo priekabiauja viršininkas? Kaip atpažinti depresiją ir polinkį į savižudybę, o kaip elgtis, jei tavo mylimas žmogus pradeda gerti? Galų gale, kokį tašką paspausti, kad sumažėtų migrenos simptomai? Daugelyje serialų ir filmų, nepaisant rodomo laikmečio ar žanro, atpažįstami socialiniai skauduliai dar labiau priartina prie tikro gyvenimo. Filmai, serialai ugdo, skatina papildomai domėtis. Pavyzdžiui, jei medicinos dramose gydytojai vartoja daug nesuprantamų medicininių terminų, labai dažnai titruose pamatysite paaiškinimus apie tam tikras būkles ar ligas. Istorinio filmo titruose „iššoks“ paaiškinimas, kodėl imperatorius kviečia susitikti gaidžio valandą ir kuri tai valanda, pagal dabartinį mūsų supratimą.

Temų įvairovė iš tiesų pribloškianti: nuo medicinos etikos, korėjiečių tradicinės (pas mus – alternatyviosios)

ir mokslu pagrįstos medicinos problematikos, pristatomos romantinėje dramoje „Bevardis“ („Live Up to Your Name“, 2017, „Netflix“); subtilaus lyčių lygybės ir homoseksualumo temų nagrinėjimo dramoje „Karaliaus jausmai“ („The King's Affection“, 2021, „Netflix“); žmonių santykių, meilės ir valdžios intrigų istorinėje dramoje „Imperatorė Ki“ („Empress Ki“, 2013, MBC, „Netflix“, rodytas Lietuvoje); jaunystės atradimų, manipuliacijų, meilės ir ištikimybės išbandymų maginės fantastikos sagoje „Sielų alchemija“ („Alchemy of Souls“, 2022, „Netflix“) iki korupcinių schemų teisėsaugoje ir politikoje analizės trileryje „Pašalinis“ („Stranger“, 2017–2020, „Netflix“).

Scenaristų uždavinys yra sukurti tokią istoriją, kuri patiktų ir investuotojams – tiek privatiems, tiek valstybiniais. Todėl daugumoje serialų (filmų) pamatysite nemažai reklaminio prekių ir paslaugų rodymo (angl. *product placement*). Tiesa, daugeliu atvejų jo nepastebėsite, o jei pastebėsite, tai kaip tik sukels susidomėjimą rodomu produktu ar paslauga, – vakariečiams dauguma jų atrodo nematyti, negirdėti inovatyvūs produktai, gal išskyrus greitojo maisto užkandinių „Subway“ reklamą.

Pietų Korėjos kaip šalies savireklama ne mažiau svarbi: filmuose apstu epizodų ar nuorodų į istorinius faktus, vietoves, kurias įdomu aplankyti, maistą – visa tai, kuo patys korėjiečiai didžiuojasi ir visomis išgalėmis reklamuoja tiek vidaus, tiek užsienio rinkai. Net ir žiūrėdami apokaliptinio siaubo serialo „Karalystė“ („Kingdom“, 2019, „Netflix“) paprastai filmuose apie zombius nuspėjamas scenas, tikrai įvertinsite nuostabius istorinius korėjiečių kostiumus: egzotiškas vyrų skrybėles, puoštas karoliais ir plunksnomis, ar prabangias imperatorių sukneles ir perukus – tai autentiška.

Tiesa, nutinka visko. Štai, pavyzdžiui, mažiau sėkmingame seriale „Mažosios moterys“ („Little Women“, 2022, „Netflix“) pasakojama istorija apie Vietnamo augančią orchidėją ir kaip ji buvo parsivežta į

Korėją piktiems tikslams, o pačių korėjiečių indėlis Vietnamo kare perdėtas. Serialo kūrėjai buvo apkaltinti istorijos falsifikavimu ir turėjo atsiprašyti, o Vietname rodyti serialą net uždrausta. Teisybės dėlei verta pasakyti, kad bet koks istorinis paminėjimas, susijęs su Japonija, visada sulauks jautresnio žiūrovų vertinimo, kartais virstančio didelėmis kontroversiškais diskusijomis ir kritikos strėlėmis ne tik pačioje Korėjoje, bet ir Japonijoje.

Žiūrovų dėmesiui prikaustyti korėjiečiai yra įvaldę visas scenarijų rašymo technikas: tai netikėti istorijų vingiai, nenuspėjamos situacijos ar personažų poelgiai. Svarbu ir humoras, gebėjimas taikliai pasišaipyti iš savęs ir socialinių negerovių. Komiška istorija „Vinčenzo“ („Vincenzo“, 2021, „Netflix“) apie Italijos mafijos užaugintą našlaitį iš Korėjos, sugrįžusį į šalį parsivežti mafijos paslėpto aukso, sudomino ne tik vietinę, bet ir užsienio auditoriją. Korėjiečiai juokėsi iš nusistovėjusių stereotipų apie užsieniečius ir visuomenės vertybinių pasirinkimų, o užsienį, ypač Europą, domino ne tik kaip keistai stereotipiškai italų mato korėjiečiai, bet ir įtraukus komiškas siužetas bei kartais įsiplieskiančios geros rytietiško stiliaus muštynės. Kitas panašus serialas „Kavinė Minamdang“ („Café Minamdang“, 2022, „Netflix“) taikliai pašiepia žmonių silpnybes, korėjiečių prietaringumą, tikėjimą antgamtinėmis jėgomis ir šamanizmu. Ir kaipgi be muštynių – jų nestinga daugumoje korėjiečių filmų.

Nors muštynių scenų daug, įdomu, kad romantiškų, intymių scenų beveik nėra. Bučiniai – aukščiausias aistros taškas, tačiau ir jie filmuose labai saikingi. Tiesa, tai po truputį pradeda keistis, ir bent 2022 m. filmuose bučinių pastebimai padaugėjo. Be to, žiūrėdami kai kuriuos filmus galite suglumi – kažkur matytas kadras? Tai – populiarų vakarietiško filmų (pvz., „Krikštėvis“, „Didysis Getsbis“ ir pan.) citatos, dažniausiai pasitelkiamos skoningai, kartais jų galima net nepastebėti. Kitas bruožas, kuris bent man kelia labai dviprasmiškus jausmus, – smurto scenos. Dažniausiai smurtas rodomos iki smulkiausių detalių ir, rodos, net su pasimėgavimu.

Aktorinis meistriškumas gerai istorijai neabejotinai suteikia papildomų spalvų. Nors dėl prodiuserių bei investuotojų kišimosi per daug dažnai kviečiamos vaidinti vietinio lygio jaunos muzikos ar šokių žvaigždutės, daugiausia plastinių operacijų pasidariusios įžymybės, aukšto lygio aktorių tikrai netrūksta. Serialai „Gabalėlis gyvenimo“ („My Liberation Notes“, 2022, „Netflix“)

NUKELTA Į 13 PSL.

„Karaliaus jausmai“

„Bevardis“

Kas verda sapnus

Krėsle prie televizoriaus

Davidas Mametas yra sakęs, kad scenaristas kiekvienoje teksto atkarpoje turi sugebėti atsakyti į tris magiškus klausimus apie savo herojų: 1. ko jis nori?, 2. ką yra pasirengęs padaryti?, 3. kodėl dabar? Tuos tris klausimus dažnai prisimenu išgirdęs lietuvių politikus, tarkime, per Seimo posėdžius ar LRT „Dienos temoje“. Atsakymus pasiliksiu sau, nors melo, infantilizmo, marazmo ar tiesiog senatvinės demencijos lygis kartais ir atima žadą.

Mametas, žinoma, pirmiausia dramaturgas, o tik paskui režisierius, bet jo filmai verčia suvokti, kas kartais lieka gyvenimo paraštėse. Jo filmo „**Sukčiai**“ (LNK, 20 d. 00.55) veikėjas Džo Muras – nebe pirmos jaunystės, bet patyręs profesionalas. Jis yra sukčius ir tiki, kad auksas priverčia žemę suktis. Muras turi gražią žmoną, ištikimų bendrininkų ir kažkokį Bergmaną, kurio užsakymus vykdo. Bergmanas nemano, kad turi būti dosnus vykdytojams, juolab kad pastarasis apiplėšimas nevyko pagal planą, o rizika tik išaugo. Muras svajoja baigti darbus ir kartu su žmona atsidurti toli, bet likimas (Bergmano pavidalu) turi kitų planų. Murui teks imtis paskutinio apiplėšimo.

„Sukčiai“ sukurti šio amžiaus pradžioje ir filmas gali pasirodyti senamadiškas, juolab kad režisierius stengėsi laikytis visų klasikinių *film noir* taisyklių, bet Mameto subtilumas bei Murą įkūnijančio Gene'o Hackmano vaidyba pasako daugiau, nei žada filmo siužetas. Muras ne tik savo amato meistras, bet ir moka tvardytis – šaltakraujiškumas ekstremaliose situacijose ir pavertė jį profesionalu. Bendradarbiai juokauja: „Džo neprivalo skaičiuoti avinų. Tai avinai jį skaičiuoja.“ Muras turi numatyti, kas yra nenumatoma, todėl kuo apiplėšimas rizingesnis, tuo daugiau būtina turėti avarinių išeičių. Muras myli ne tik pinigus, bet ir savo žmoną, tik kad jausmai gali būti pavojingi, o Fren (Rebecca Pidgeon) – pavojinga moteris. Ji graži, protinga ir gali prisitaikyti prie bet kokios situacijos.

„Sukčiai“ – ironiškas, kupinas poetiškųjų filmas, nors jame rodomi mirtinai rimti įvykiai. Ironija dominuoja meistriškuose dialoguose – jie ir kuria įtampą tarp personažų. Šie dažnai sako viena, o mintyse turi ką kita, todėl žiūrovui beveik nelieta šansų nepakliūti į Mameto spąstus.

Yuvalio Adlerio psichologinio trilerio „**Agentė**“ (BTV, 18 d. 22.10) herojė Rašelė (Diane Kruger) laisvai kalba keliomis kalbomis, yra puiki profesionalė, todėl tampa idealia kandidate į „Mossad“ agentus. Rašelė vyksta į Iraną, kur mokys anglų kalbos. Ji turi suartėti su vienu vyru ir gauti iš jo svarbios informacijos. Sužavėta svetimos šalies, Rašelė bando įsiliesti į kasdienį gyvenimo ritmą ir užmezga romaną su Farhadu. Tačiau vieną dieną ji išnyksta paslaptinomis aplinkybėmis. Tiesą bando sužinoti buvęs „Mossad“ agentas Tomas.

2020 m. Adriano Bolo kurtas filmas „**Melo šleifas**“ (TV3, 23 d. 22.30) ne vieną privers prisiminti Kijivą tokį, koks jis buvo iki Rusijos agresijos. Filme susilieja Rytų Europos peizažai ir *film noir* temos. „Melo šleifas“ pasakoja apie taip pat tiesos ieškančią buvusį britų MI6 agentą Martiną (Scott Adkins). Jis sutinka padėti žurnalistei Sašai tirti seną bylą, bet atsiduria ir britų žvalgybos, ir KGB dėmesio centre.

Hineras Saleemas yra Irako kurdas. Per vieną interviu paklaustas, ar kuria filmus, kad pakeistų tautiečių mentalitetą, režisierius atsakė: „Kodėl gi ne? Mano tėvas turėjo šautuvą. Aš turiu kino kamerą. Kiekvienas savaip yra partizanas.“ Pernykštis Saleemo filmas „**Labos nakties, kary**“ (LRT Plius, 23 d. 21.33) ne vienam bus pirmas pamatytas Irako (tiesa, kurtas kartu su prancūzais) filmas, nors kurdų kova už nepriklausomą valstybę – ne vieno dokumentinio ar vaidybinio Vakaruose kurto filmo tema. „Labos nakties, kary“ Saleemas filmavo kariaujančiame Irako Kurdistane, kur grupės narius užklupo pandemija.

Filmuose Saleemas dažnai pabrėžia sudėtingą moterų padėtį – jis yra įsitikinęs, kad kurdės verčiamos paklusti tradicijoms, negali rinktis net už ko tekėti. „Labos nakties, kary“ veikėjai Zinė ir Adalas nepaprastai myli vienas kitą, bet jų šeimos nekenčia viena kitos, todėl išimylėjėlių vedybos atrodo kaip taisyklių išimtis. Tačiau fronte sužeistas Adalas pradeda abejoti, ar galės būti tikru vyru, nes vestuvių naktį supranta, kad tapo impotentu. Zinė mano, kad jų meilė susidoros su visais išbandymais, ir įtikina Adalą ieškoti naujų malonumo formų.

„Labos nakties, kary“ balansuoja tarp bulvarinės komedijos, melodramos ir politinės metaforos. Joje – dauguma sudedamųjų Saleemo filmo dalių: kova už kurdų tapatybę, absurdo jausmas, komiškos situacijos ir žmogaus tragizmas, o pasakojamos istorijos fone nuskaiba užuominos apie Saddamo žlugimą, „Islamo valstybę“.

Kelly Reichardt filmu „**Pirmoji karvė**“ (TV1, 18 d. 22.55) tarsi grįžta prie vesterno žanro, bet tai gana keistas vesternas. Filme, kurio veiksmas nukelia į 1820-uosius, lyg ir akivaizdžios būtinos sudedamosios žanro dalys – simbolinė gamtos ir kultūros opozicija, laukinės Amerikos kolonizavimas, įstatymams nepaklustantys veikėjai, – bet kartu režisierė abejoja vesterno įteisintu Amerikos sukūrimo mitu. Nors „Pirmoji karvė“ ir prasideda gana niūriais kadrais, kuriuose rodomi miške atsitiktinai atkasti griaučiai, vis dėlto tai greičiau groteskas.

„Pirmoji karvė“ rodo dar tik atsirandančią šalį, ji keista, beveik necivilizuota, ir net karvės čia vis dar retenybė. Žmonės tarsi ir atkuria bendrus ritualus, bet tuos anglus, kinus, škotus ar rusus vis dar sunku pavadinti tauta, užtat indėnai salonuose vaidina europiečius. Kaip sako vienas veikėjas: „Čia dar neatėjo istorija.“ Todėl šalis – ideali vieta įvairiems verslininkams, vizionieriams ar sukčiams, kurie tyko kiekvienos progos praturtėti.

„Sukčiai“

„Pirmoji karvė“

Ja bandys pasinaudoti ir pagrindiniai „Pirmosios karvės“ veikėjai – virėjas Kukis (John Magaro) ir kinas Lu (Orion Lee). Vienas moka gaminti, kitas turi verslininko gyslelę, tad kodėl tuo nepasinaudoti?

Mėgstantiems Steveno Spielbergo pasakas TV3 (19 d. 19.30) parodys filmą „**DGM: Didysis Gerulis Milžinas**“. Tai Roaldo Dahlo, kuris savo knygoje ne kartą įrodė, kad vaikystė gali būti žiaurumo ir nusivylimų laikas, kūrinio ekranizacija. Filmo herojus yra paskutinis toks Didysis Gerulis Milžinas. Užuoť kartu su kitais gentainiais rijęs žmones, jis linkęs gulėti laukuose, gaudyti svetimus sapnus, juos gerinti savo laboratorijoje ir dovanoti vaikams. Kai našlaitynė užaugusi ir nemigą kenčianti Sofi

(Ruby Barnhill) pastebės DGM (Mark Rylance) Londono gatvėse, šis pasiims mergaitę į savo uolą. Pamažu pradės rasti jų draugystę, kuri, žinoma, sulauks išbandymo. Mergaitė turės subręsti greičiau, o DGM – nugalėti baimę, kuri kažkada atvedė jį prie tragedijos.

Filmas nepasižymi specialiųjų efektų gausa, bet Spielbergas leidžia padirbėti mūsų vaizduotei, pasimėgauti gegais ir absurdu, juolab kad svarbiausia filmo scena, ko gero, yra ta, kurioje DGM „gamina“ sapną, mesdamas į katilą karinius sraigtasparnius, britų karalienę, itūžėlius ir dar dievai žino ką. Būtent taip atsiranda ir kinas.

Jūsų –
JONAS ŪBIS

ATKELTA IŠ 12 PSL.

apie gyvenimo rutiną ir laimės paieškas su puikiuoju Son Sukku, „Trisdešimt devyni“ („Thirty Nine“, 2022, „Netflix“) apie nepaprastą moterų draugystę su Son Ye-Jin ir Jeon Mi-Do, „Didysis statymas“ („Big Bet“, 2022, „Disney+“) apie kazino verslą, kuris, beje, korėjiečiams yra draudžiamas, „Surinamas“ („Narco Saints“, 2022, „Netflix“), tikrais faktais paremtas serialas apie narkotikų prekybą Suriname su išskirtiniais Ha Jung-woo, Park Hae-soo, Hwang

Jung-minu, – tai tie filmai, kuriuos žiūrint ne tik istorija, bet ir aktorių darbas neturėtų nuvilti.

Atskirai norisi paminėti ir tarptautinį pripažinimą pelniusį serialą „Avarinis nusileidimas į tavo glėbį“ („Crash Landing on You“, 2019–2020, „Netflix“), kuriame vaidina viena garsiausių Pietų Korėjos aktorių porų Son Ye-Jin ir Hyun Binas. Seriale nagrinėjama mums, lietuviams, netikėtai suprantama tema – Šiaurės ir Pietų Korėjos valstybių bei žmonių santykiai. Pasakojama istorija pinasi dabartinėje Šiaurės Korėjoje, tačiau filme lengvai atpažinsite sovietinės buities elementus,

sovietinio mentaliteto bruožus – dviveidystę ir dvigubą gyvenimą, kurie primena mūsų okupacijos praeitį. Beje, teigiama, kad šio filmo scenarijus buvo rašomas remiantis tikrais įvykiais.

Nors aktorių ir režisierių gildijose dominuoja vyrai, garsiausios korėjiečių serialų ir TV filmų scenaristės yra moterys. Vienos žinomiausios – seserys Hong (Hong Jung Eun ir Hong Mi Ran) – tapo sektiniu pavyzdžiu dėl greito ir lengvo pasakojimo stiliaus, įsimintinų personažų, vėliau tapusių ikoninėmis populiariosios kultūros dalimis („Sielų alchemija“, „Viešbutis del Luna“ – „Hotel del Luna“, 2019,

„Korėjietiška Odisėja“ – „A Korean Odyssey“, 2017). Kim Eun Sook, būdama tik 39 metų, 2012-aisiais jau buvo įvertinta už gyvenimo nuopelnus – dauguma jos dramų patinka įvairaus amžiaus žiūrovams ir sulaukia puikių įvertinimų. Tarp jų – istorinė drama „Ponas Saulė“ („Mr. Sunshine“, 2018, „Netflix“), fantastinė drama „Amžinasis karalius“ („The King: Eternal Monarch“, 2020, „Netflix“). Paminėtina ir Park Ji Eun, pripažinimo sulaukusi po jau aprašytos TV dramos „Avarinis nusileidimas į tavo glėbį“.

Sakysite, kad televizijos dramų pasaulis visiškai kitoks nei „tikrojo“ kino pasaulis? Ir taip, ir ne. Televizijos

dramos, priešingai nei kino filmai, kuriamos gana greitai, nors kartais vieno serialo epizodo biudžetas gali gerokai viršyti viso kino filmo biudžetą. Viskas priklauso nuo konkretaus projekto. Vis dėlto kultūriniai poreikiai keičiasi, o ir pandemija stipriai prisidėjo prie serialų, kurių kokybė dažnai sėkmingai varžosi su didžiojo ekrano juostomis, populiarumo. Konkurencija išgrynina talentus, greitai kuriami TV projektai ugdo režisierius, aktorius, o patyrę televizijos scenaristai puikiai pritampa ir didžiojo kino pasaulyje. Juk Bong Joon-ho „Parazito“ (2019) tarptautinė sėkmė tikrai nėra atsitiktinė.

Parodos

VILNIUS

Nacionalinė dailės galerija

Konstitucijos pr. 22

Naujas žvilgsnis į XX a. II pusės – XXI a.

Lietuvos dailę

iki 26 d. – paroda „Ribos ir paraštės: socia-

linė kritika tarpukario Lietuvoje“

iki 19 d. – Dariaus Žiūros paroda „Portretai“

Radvilų rūmų dailės muziejus

Vilniaus g. 24

Emilijos Škarnulytės paroda „Švytintys kambariai“

Paroda „Protesto menas: sovietmečio nepaklusnieji. Iš Lietuvos nacionaliniam dailės muziejui dovanotos Vladimiro Tara-sovo kolekcijos“

Vilniaus paveikslų galerija

Didžioji g. 4

Patricijos Jurkšaitytės tapybos paroda

„Iliuzoriumas“

Paroda „Iš Žemaitijos dvarų kolekcijų. Že-maičių muziejaus „Alka“ rinkinys“

Taikomosios dailės ir dizaino muziejus

Arsenalų g. 3A

VI tarptautinė šiuolaikinės juvelyrikos ir metalo meno bienalė „METALOfonas: vie-tos atmintis“

Sigito Virpilaičio paroda „Apie apyrankę“

V. Kasiulio dailės muziejus

A. Goštauto g. 1

Paroda „Lygtis su nežinomaisiais. Lietuvos dailininkai Vokietijoje nuo 1945 m. iki dabar“

Istorijų namai

T. Kosciuškos g. 3

Tarptautinė paroda „1 000 000 žingsnių: Gintaro kelias nuo Romos iki Baltijos“

Vilniaus 700 metų jubiliejui skirta paroda „Aš esu vilnietis“

Vilniaus gynybinės sienos bastėja

Bokšto g. 20 / 18

Archeologinių radinių paroda „Po šimts pypkių!“

Kazio Varnelio namai-muziejus

Didžioji g. 26

Paroda „Etnografinis opartas: tekstilės tradicija“

Signatarų namai

Pilies g. 26

Ekspozicija „XX a. pradžios tautinio atgi-mimo ir nepriklausomos Lietuvos valstybės atkūrimo istorija (1900–1918)“

Valdovų rūmai

Katedros a. 4

Tarptautinė paroda „Lvivas sveikina Vilnių. Europos tapybos sėdevrai iš Lvivo naciona-linės Boryso Voznyckio dailės galerijos“

Paroda „Gedimino miesto aušra. Seniau-sias Vilniaus medinis pastatas ir unika-liausi jo radiniai“

Paroda „Ukrainos laisvės simboliai“

iki 19 d. – paroda „Senojo sidabro spinde-sys privačiose vilniečių kolekcijose“

Bažnytinio paveldo muziejus

Šv. Mykolo g. 9

Vilniaus katedros varpinėje – Barbaros Radvilaitės 500-osioms gimimo metinėms skirta paroda „Barbora etc.“

MO muziejus

Pylimo g. 17

Paroda „Susitikimas, kurio nebuvo“

iki 19 d. – paroda „Opartiniai atspindžiai“

Lietuvos meno pažinimo centras „Tartle“

Užupio g. 40

Paroda „Vilnius amžinai. Dailės kūrinių ir vadovų po miestą dialogas“

Vilniaus muziejus

Vokiečių g. 6

Paroda „Vilkas, bokštas ir bažnyčia. Vilniaus suvenyrai“

VDA parodų salės „Titanikas“

Maironio g. 3

iki 18 d. – Povilo Ričardo Vaitiekūno piešinių paroda

VDA galerija „Akademija“

Pilies g. 44

iki 24 d. – Kęstučio Grigaliūno paroda „Vaizdų archyvas, sąsiuvinis nr. 4, 1946“

VDA galerija „Artifex“

Gaono g. 1

iki 18 d. – Dalios Truskaitės paroda „Dabar“

VDA parodų erdvė „Kreatoriumas / meno krosnys“

Maironio g. 6

Jonės Dūdaitės darbų paroda „Oran(D)žinė“

Adomo Galdiko muziejus

Arklių g. 20–1

Adomo Galdiko kūrinių paroda „Ritualinė gamta“

Galerija „Kairė–dešinė“

Latako g. 3

Jolantos Mikulskytės paroda „Už paviršiaus“

Prospekto fotografijos galerija

Gedimino pr. 43

Vaclovo Strauko personalinė paroda „Norėjau pasiekti saulę“

Vilniaus fotografijos galerija

Stiklių g. 4

Klaudijaus Driskiaus fotografijų paroda „Tirpstanti tapatybė. Baltarusijos lietuviai“

Pamėnkalnio galerija

Pamėnkalnio g. 1

iki 26 d. – Elenos Balsiukaitės-Brazdžiūnie-nės kūrybos paroda „Oksimorono spąstai“

Galerija „Vartai“

Vilniaus g. 39

Lino Jusonio personalinė paroda „Horizonto kilpa“

Galerija „Arka“

Aušros Vartų g. 7

iki 18 d. – paroda „Vilnius: DCC“

iki 18 d. – Redos ir Arūno Uogintų paroda „Archeologai“

nuo 24 d. – Vaidoto Janulio paroda „Juodai tyli grafika“

nuo 24 d. – grupinė paroda „Figūra 2023“

(AV17) galerija

Totorių g. 5

Lauros Pöld (Estija) personalinė paroda „Interpretuoti ir bendradarbiauti“

Marijos ir Jurgio Šlapelių muziejus

Pilies g. 40

Antano Kučo (1909–1989) grafikos darbų paroda, skirta Vilniaus 700-ajam gimtadi-e-niui, „Mačiau Vilnių, šaunų miestą“

Andrijaus Iljinskio (Ukraina) keramikos objektų paroda „Sienų gyventojos“

Galerija „Meno niša“

J. Basanavičiaus g. 1

Gusto Jagmino tapybos paroda „Poetinių bandymų stotis 1“

Vilniaus rotušė

Didžioji g. 31

iki 25 d. – Kristinos Mažeikaitės tapybos paroda „Gates to the Garden“

Sauliaus Dastiko tapybos paroda „Priešpas-kutinis klausimas“

Galerija „Kunstkamera“

Ligoninės g. 4

Paroda „Civitas Vilnensis III“

Jono Meko vizualiųjų menų centras

Malūnų g. 8

iki 26 d. – paroda „Albumas“

Teatro, muzikos ir kino muziejus

Vilniaus g. 41

Paroda „Grażina ir drakonas“

Paroda „Roko rifai: muzika sovietmečiu 1950–1990 m.“

Rašytojų klubas

K. Sirvydo g. 6

Teresės Bajorūnaitės-Lekienės pastelės darbų paroda „Dangaus ir Žemės sintezė“

Samuelio Bako muziejus

Naugarduko g. 10 / 2

iki 26 d. – Saadios Bahato paroda „Akmuo, medis, metalas ir kūryba“

Vlado Vildžiūno galerija

Lobio g. 6 A

iki 19 d. – paroda „Jeruzalė. Šeši dešimtme-čiai sode: Vladas ir Marija“

Energetikos ir technikos muziejus

Rinktinės g. 2

Paroda „Salve, Vilnius“

Vilniaus vaikų ir jaunimo meno galerija

Vilniaus g. 39 / 6

Paroda „Gedimino miestas“, skirta Vilniaus 700 metų jubiliejui

Čiurlionio namai

Savičiaus g. 11

Vaido Tamošiūno fotografijų paroda „Šviesa ir ritmas Vilniaus atvaizduose“

Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka

Gedimino pr. 51

„XIX a. Vilnius ir jo apylinkės Juozapo Čechavičiaus fotografijose“

Daumanto Levo Todeso projekto „Mozės klajonės“ paroda

Vrublevskių biblioteka

Žygimantų g. 1

Andrejaus Iljinskio darbų paroda

Lietuvos nacionalinė filharmonija

Aušros Vartų g. 5

Virgilijaus Usinavičiaus-Augulio fotogra-fijų paroda „Mano Vilnius“

„The Room“ galerija

Polocko g. 17

Arūnės Tornau tapybos ir instaliacijų paroda „Svetimkūniai“

„Jono Meko skersvėjis“

Užupio g. 24

iki 26 d. – Loretos Skripkutės-Gutauskie-nės paroda „Metų monotonija“

Galerija „Atletika“

Vitebsko g. 23

iki 19 d. – paroda „Orų prognozės“

„The Rooster Gallery“

Šv. Brunono Bonifaco g. 12

iki 26 d. – Jono Motiejaus Meškausko paroda „Jaukas“

GODŲ galerija

Malūnų g. 6A–12

Grupinė paroda „hedonizmas.lt“

„Business Stadium Gallery“

Šeimyniškių g. 19 B

Arūnės Tornau tapyba

„Ideas Block“ galerija

Goštauto g. 11

Paroda „Spacetime un[b]locked“

Geležinkelių muziejus „Svečių stotyje“

Geležinkelio g. 16

Paroda „Sugrįžimas / erdvės įveikimas. Iš R. kolekcijos“

KAUNAS

Nacionalinis M.K. Čiurlionio dailės muziejus

V. Putvinskio g. 55

Tarptautinė paroda „Kraupios istorijos: Aleksandra Waliszewska ir Rytų bei Šiaurės Europos simbolizmas“

Paroda „Šviesa pro stiklo lubas: Magdalena Avietėnaitė (1892–1984) – tarpukario vals-tybės įvaizdžio kūrėja“

Paroda „Viktoras Paukštelis. Chromatika. Tapyba (2020–2023)“

Kauno paveikslų galerija

K. Donelaičio g. 16

Paroda „Saldžių svajonių fondas“

Paroda „Jonas Mekas iš arčiau ir iš toliau“

Paroda „Vieno laiško istorija“

Paroda „Palio miestas: 7 tapatybės dimensijos“

Adelės ir Pauliaus Galaunių namai

Vydūno al. 2

iki 18 d. – paroda „Sambūris ’23“

nuo 22 d. – grupinė paroda „Giria“

Galerija „Meno parkas“

Rotušės a. 27

nuo 17 d. – Karolinos Latvytės-Bibiano per-sonalinė paroda „Nusidirti“

Kazimiero Brazdžiūno ir Kristijono Žun-gailos paroda „Pervargimas“

Parko galerija

M. Valančiaus g. 6

iki 23 d. – Irminos Viningienės tapybos darbų paroda „Sename sode“

Kauno fotografijos galerija

Vilniaus g. 2

Jono Dovydeno paroda „Sugrįžimas į pa-lik tą kraštą“

KLAIPĖDA

Lietuvos dailės muziejaus Prano Domšaičio galerija

Liepų g. 33

Česlovo Lukensko paroda „Laikas medyje 2022“

Gintauto Trimako paroda „#atsakymas#spalva#slinktis“

Dalios Matulaitės paroda „Tėvynės tema“

Klaipėdos kultūrų komunikacijų centras

Didžioji Vandens g. 2

iki 19 d. – Andriaus Zakarausko paroda „Kūlvirstis liečiant ir neliečiant“

Kamilės Uždavinienės, Dovilės Dagienės, Emilijos Petrauskienės ir Radvilės Rimgai-lės-Voicik paroda „Augalų albumas“

Bo Bicknell-Knighto (D. Britanija) tarpdis-ciplininė paroda „Kompiuterio valdomas personažas / Non-Player Character“

VDA Klaipėdos fakulteto studentų darbų paroda „Minimalizmas ir dar kai kas...“

Klaipėdos galerija

Bažnyčių g. 6

iki 18 d. – tapybos paroda „Dedikacija Klaipėdai“

Laikrodžių muziejus

Liepų g. 12

Paroda „Kasdienybės architektės. Gyvena-mųjų interjerų baldų dizainas. 1959–1984“

Baroti galerija

Didžioji Vandens g. 2

Arvydo Pakalkos tapyba

ŠIAULIAI

„Laiptų“ galerija

Žemaitės g. 83

Žibunto Mikšio (1923–2013) kūrybos paroda

Dailės galerija

Vilniaus g. 245

Paroda „Kuriama aplinka. Alternatyvus gidas po Japoniją“

iki 18 d. – Kornelijaus Užuoto paroda

PANEVĖŽYS

Panevėžio miesto dailės galerija

Respublikos g. 3

Keramikos paviljone – IX tarptautinės ema-lio bienalės „Vilnius 2022“ paroda

Marytės Dominaitės juvelyrikos paroda „Pažintis. Emalio menas“

iki 18 d. – Ukrainos šiuolaikinio meno paroda „Erdvės“: Jono Staselio fotografijų paroda „Kaukių balius“

Spektakliai

VILNIUS

Lietuvos nacionalinis operos ir baleto teatras

17, 18 d. 18.30 – G. Donizetti

24, 25 d. 18.30 – PREMJERA! F. Zellerio „TĖTIS“. Rež. J. Vaitkus, komp. T. Kutavičius, scenogr. A. Šimonis, kost. dail. J. Rimkutė, šviesų dail. V. Vilutis. Vaidina V. Anužis, A. Metalnikova, J. Volodko, V. Dorondovas, T. Ragimovas, J. Rusakova ir kt. Vilniaus teatras „Lėlė“ Didžioji salė 18 d. 12 val. – „KAIME NĖRA WI-FI“ (pagal D. Kandrotienės knygą). Rež. Š. Datenis 19 d. 12 val – S. Siudikos „TRYS PARŠTIUKAI“. Rež. A. Mikutis 22 d. 18.30 – „NE PAGAL ŠIO PASAULIO MADĄ“ (fantazija apie poetą K. Donelaitį). Insc. aut. ir rež. R. Kazlas 24 d. 18.30 – V. Rimkaitės „PASIRINKIMAS“ (pagal Edith Eger knygą „Pasirinkimas“). Rež., dail. G. Radvilavičiūtė 25, 26 d. 12 val. – Just. Marcinkevičiaus „GRYBŲ KARAS“. Rež. A. Mikutis Mažoji salė 23 d. 18.30 – A. Jarry „KARALIUS UBU“ (pagal A. Jarry pjesę). Rež. ir dail. N. Tranteris 25 d. 14 val. – Š. Datenio „EVOLIUCIJA“. Rež. Š. Datenis Palėpės salė 18 d. 14 val – „KIŠKIŲ SUKILIMAS“. Scenarijaus aut., rež. ir dail. R. Driežis 19 d. 14 val – „PASAKA APIE VĖŽLIUKĄ“ (Ž. Gryvos knygelės motyvais). Inscen. aut., rež. ir dail. A. Mikutis „Menų spaustuvė“ 17 d. 19 val. – „EMIGRANTAI“. Rež. D. Gumauskas 18 d. 18 val. <i>Juodojoje salėje</i> – L. Zubės „ŠIŠION“ (Lino lėlių teatras) 19 d. 12 val. – PREMJERA! B. Mar „PRINCE-SIŲ SALA“. Rež. B. Mar, komp. G. Bauerytė, dail. I. Pačėsaitė. Vaidina T. Kvietinskaitė, B. Mar, A. Pikturnaitė, G. Bauerytė 19 d. 19 val. <i>Kišeninėje salėje</i> – PREMJERA! „TARSI VAIZDUOTĖS EPIZODAS, KURĮ VADINAME TIKROVE“ (pagal F. Pessoa kūrinį „Nerimo knyga“). Rež. P. Makauskas 19 d. 19 val. – „BUDA PALĖPĖJE“ (spektaklis pagal japonų kilmės rašytojos J. Otsuka romaną). Scen. aut., rež. B. Mar 20, 27 d. 11 val. – „Šokio pirmadieniai mažyliams“ (šokio teatras „Dansema“) 22 d. 19 val. – „SKAMBUTIS TĖVUI“ (monospektaklis pagal F. Kafkos „Laišką tėvui“). Rež. G. Aleksa 23, 24 d. 19 val. – PREMJERA! „GYVENIMAS – TAI SAPNAS“. Rež. G. Rimeika, komp. A. Matulevičiūtė, scenogr. O. Makukhinas, kost. dail. S. Straukaitė, šviesų dail. J. Kuršis, choreogr. P. Sakowiczius. Vaidina A. Dainavičius, L. Jurgelis, S. Dovidauskas, A. Zabotkaitė, Ž.E. Jakštaitė ir kt. 24 d. 19 val. – PREMJERA! „TYLĖJIMAI“. Choreogr. P. Prievalis. Atlikėjai A. Gelžinytė, L. Povilaitytė, V. Praninskaitė 25 d. 12 val. – K.M. Kulinič „8o PASAULIŲ PER VIENĄ DIENĄ“. Rež. G. Aleksa 25 d. 18 val., 26 d. 11, 13 val. – „ISTORIJOŠ IŠ FLUXUS DĖŽUTĖS“ (pagal S. Tan ir O. Tokarczuk pasakas). Atlikėjai K. Bručkus, V. Kairys 25 d. 12 val. <i>Juodojoje salėje</i> – K.M. Kulinič „SODRA, MON AMOUR“. Rež. G. Aleksa	21 d. 19 val. <i>Ilgojoje salėje</i> – I. Vyrypaevo „VASAROS VAPSVOS GELIA MUS NETGI LAPKRITĮ“. Rež., dail. N. Maglakelidzė (Sakartvelas) 22 d. 12, 15 val. <i>Rūtos salėje</i> – „PASAULIO BAMBĄ“. Rež. A. Sunklodaitė 23 d. 12, 15 val. <i>Parketinėje salėje</i> – „Babelio bokštas. Planet Earth / Game Over / Reset“. Rež. H. Brinchmann (Norvegija) 24–26 d. 19 val. <i>Didžiojoje scenoje</i> – D. Pinckney „DORIANAS“ (O. Wilde'o gyvenimo ir kūrybos motyvais). Rež. ir scenogr. bei šviesų dail. R. Wilsonas (JAV) 25 d. 12 val. <i>Mažojoje scenoje</i> – A. Sunklodaitės „KIŠKIS PABĖGĖLIS“ (pagal L. Jakimavičiaus knygelę „Lapė ir kaliošai“). Rež. A. Sunklodaitė Kauno valstybinis muzikinis teatras 17 d., 24 d. 18 val. – G. Verdi „NABUKAS“. Muzikos vad. ir dir. J. Janulevičius 18 d. 18 val. – I. Kálmáno „SILVA“. Rež. R. Bunikytė, dir. V. Visockis 19 d. 12 val. – „SNIEGO KARALIENĖ“. Dir. J. Janulevičius 19 d. 18 val. – J. Strausso „ŠIKŠNOSPARNIS“. Dir. J. Geniušas 23, 25 d. 18 val. – M. Kunze ir S. Levay „ELISABETH“. Muzikinis vad., dir. J. Janulevičius 26 d. 12 val. – O. Rodino „ALADINAS“. Dir. J. Geniušas Kauno kamerinis teatras 17 d. 18 val. – „BOWEL“. Rež. N. Jasinskas 18 d. 16 val., 21 d. 18 val. – M. Jones „AKMENYS JO KIŠENĖSE“. Rež. G. Padegimas 19 d. 12 val. – „7 RATAI“. Rež. I. Jackevičiūtė 19 d. 18 val. <i>Centriniamė knygyne (Laisvės al. 8t)</i> – „NOKTIURNAS“. Rež. G. Padegimas 23, 24 d. 18 val., 25 d. 16 val. – PREMJERA! M. Ravenhillo „BASEINAS.BE VANDENS“. Rež. J. Kuprevičius, dail. E. Veverskytė, muzika M. Vainio ir M. Baranausko. Vaidina J. Zaliauskas, V. Juozaitytė, I. Sikorskytė, I. Juškevičiūtė, V. Gasiliūnas Kauno lėlių teatras 18 d. 12 val. – „JOKŪBO DIENORAŠTIS“. Rež. M. Mičiulytė 19 d. 11 val. – „EŽIUKAS IR DEBESĖLIAI“. Rež. N. Parasočkina-Vichtinskaja 19 d. 12 val. – „ŽIOGAS ZIGMAS ŽALGIRIO MŪŠYJE“ (pagal L. Jakimavičiaus pasaką). Aut. ir rež. A. Sunklodaitė 22 d. 18 val. – „DIEVŲ MIŠKAS“ (pagal B. Sruogos romaną). Rež. A. Sunklodaitė 25 d. 11 val. – „GULBĖ – KARALIAUS PATI“. Rež. N. Indriūnaitė 25 d. 12 val. – „DANTUKŲ TROLIAI“. Rež. O. Žiugžda	18 d. 18 val. – N. Gogolio „REVIZORIUS“. Rež. A. Giniotis 19 d. 12 val. – „BEBENČIUKAS IR LAUMĖ“ (K. Kubilinsko ir P. Cvirkos pasakų motyvais). Rež. I. Norkutė 19 d. 17 val. <i>Mažojoje salėje</i> – „TOBULA PORA“ („THE PERFECT MATCH, ARBA SU NAUJAIS METAIS, IONESCO!“) (pagal E. Ionesco pjesę „Kliedesiai dviem“). Rež. P. Ignatavičius 25 d. 18 val. – Y. Rezos „PABANDOM DAR KARTĄ“ („SKERDYNIŲ DIEVAS“). Rež. A. Lebeliūnas
PANEVĖŽYS Juozo Miltinio dramos teatras 17, 18 d. 18 val. – PREMJERA! A. Špilevojaus „SALA, KURIOS NĖRA“. Rež. A. Špilevojas 19 d. 12 val. – „LOPŠINĖ ŽEMEI“. Rež. I. Jackevičiūtė 23 d. 18 val. – „NEIŠMOKTOS PAMOKOS“. Pjesės aut. ir rež. – A. Špilevojus 24 d. 18 val. – I. Vyrypajevo „IRANO KONFERENCIJA“. Rež. A. Špilevojus (Miltinio laboratorija) 25 d. 18 val. – „ŠV. SPEIGAS“ (pagal Q. Tarantino „Grėsmingąjį aštuonetą“). Rež. A. Špilevojus		
Koncertai		
Lietuvos nacionalinė filharmonija 19 d. 14 val. <i>Kauno valstybinėje filharmonijoje</i> – Lietuvos nacionalinis simfoninis orkestras (meno vad. ir vyr. dir. M. Pitrėnas). Dir. M. Barkauskas. Koncertą veda J. Šležaitė-Paukštė. Programoje G. Bizet kūriniai 19 d. 16 val. <i>Vilniuje, Filharmonijos Didžiojoje salėje</i>, – Valstybinis Vilniaus kvartetas, Ū.U. Žebriūnaitė (altas; Lietuva, Italija), O. Shadrinas (violončelė, Ukraina). Programoje F. Schuberto, A. Dvořáko kūriniai 25 d. 19 val. <i>Vilniuje, Filharmonijos Didžiojoje salėje</i>, – Lietuvos nacionalinis simfoninis orkestras (meno vad. ir vyr. dir. M. Pitrėnas). Solistas R. Kudriašovas (baritonas). Dir. M. Pitrėnas. Programoje Ž. Martinaitytės, G. Mahlerio kūriniai		
Lietuvos valstybinis simfoninis orkestras 25 d. 19 val. <i>Valdovų rūmuose</i> – „Povilas Jacunskas ir Džeraldas Bidva griežia J. Brahmsą“. Dž. Bidva (smuikas), P. Jacunskas (violončelė), Lietuvos valstybinis simfoninis orkestras. Dir. V. Ploskina (Ukraina). Programoje J. Brahmsa, A. Dvořáko kūriniai		
VILNIUS Lietuvos muzikų rėmimo fondas 22 d. 18 val. – „Vievis – Mažoji Lietuvos kultūros sostinė 2022“. Dalyvauja Vievio teatras, R. Lapinskienė, D. Pulauskas (fortepijonas), A. Stepankevičiūtė, A. Pažėraitė (vokalas), R. Matuliūkštytė (akordeonas), M. Zykas Šv. Kotrynos bažnyčia 23 d. 19 val. – „Antonio Vivaldi / Max Richter „Metų laikai“. Atlikėjai Šv. Kristoforo kamerinis orkestras, S. Tankevičius (smuikas), A. Gecevičius (elektronikos DJ)		
Valdovų rūmai 19 d. 19 val. <i>Didžiojoje renesansinėje menėje</i> – koncertas „Gražiausios arijos ir uvertiūros“. Atlikėjai Lietuvos simfoninis pučiamųjų orkestras, solistas T. Girininkas (bosas). Dir. M. Staškus. Programoje G. Verdi, G. Rossini, R. Wagnerio kūriniai		
Vilniaus rotušė 17 d. 18 val. – S. Łopuszyńskio fortepijono ir klavesino muzikos koncertas, skirtas karo Ukrainoje aukoms paremti. Programoje J.S. Bacho, C.Ph.E. Bacho, D. Scarlatti, M. Skoryko, F. Couperino ir kt. kūriniai		

Babilonas ***

Fabelmanai *****

Kovotoja **

Salos vaiduokliai ***

Salų tyla ****

***** – šedevras, ***** – pasižūrėti būtinyje, **** – geras filmas,
*** – būna ir geriau, ** – jei turite daug laiko, * – niekas

Finansininkė – Brigita Misiuvienė | **Direktorius** – Linas Vildžiūnas

Davidas Geringas (violončelė), Petras Geniušas
(fortepijonas), Dalia Kuznecovaitė (smuikas)

03.05 | 14:00

Daugiau informacijos - paliesiausdvaras.lt
El. p. info@paliesiausdvaras.lt arba tel. +370 626 82 760.

© „7 meno dienos“. Kultūros savaitraštis. Išeina penktadieniais.
Leidžiamas nuo 1992 m. sausio 10 d. Leidėjas VŠĮ „7 meno dienos“
S. Konarskio g. 49, 03123 Vilnius. El. paštas redakcija@7md.lt.
ISSN 1392-6462. 4 sp. l. Tiražas 850 egz.
Spausdino UAB „AL Grupė“, Užpalių g. 83A, Utena
Remia Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas
Lietuvos kultūros taryba
Vilniaus miesto savivaldybė
Lietuvos kino centras

   LIETUVOS
KULTŪROS
TARYBA VILNIUS

